

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Yasemin AKKUŞ

ETKİNLİK TURİZMİ KAPSAMINDA FESTİVALLER:
SİDE DÜNYA MÜZİKLERİ KÜLTÜR VE SANAT FESTİVALİ

Turizm Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Yasemin AKKUŞ

ETKİNLİK TURİZMİ KAPSAMINDA FESTİVALLER:
SİDE DÜNYA MÜZİKLERİ KÜLTÜR VE SANAT FESTİVALİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Engin DERMAN

Turizm Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Yasemin AKKUŞ'un bu çalışması, jürimiz tarafından Turizm Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Ramazan EREN (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Engin DERMAN (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Tolga GÜL (Olumsuz) (İmza)

Tez Başlığı: Etkinlik Turizmi Kapsamında Festivaller: Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali
----

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi : 31/03/2021

Mezuniyet Tarihi : ....../....../2021

(İmza)
Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Etkinlik Turizmi Kapsamında Festivaller: Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Yasemin AKKUŞ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Yasemin AKKUŞ
Öğrenci Numarası	20185278007
Enstitü Ana Bilim Dalı	Turizm Yönetimi
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans ( ) Doktora ( ) Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Engin DERMAN
Tez Başlığı	Etkinlik Turizmi Kapsamında Festivaller: Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali
Turnitin Ödev Numarası	1551936826

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 77 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 06/04/2021 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 9

alıntılar dahil % 9'dur.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

06/04/2021

(imzası)
Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Dr. Öğr. Üyesi Engin DERMAN

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iii
TABLolar LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
TEŞEKKÜR.....	vii
ÖNSÖZ	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM ETKİNLİK KAVRAMI

1.1. Bir Turizm Türü Olarak Etkinlikler.....	3
1.2. Etkinlik Türleri	7
1.2.1. Bölgeye Has Etkinlikler.....	10
1.2.2. Mega Etkinlikler	10
1.2.3. Büyük Etkinlikler.....	10

İKİNCİ BÖLÜM FESTİVAL KAVRAMI

2.1. Festivaller	12
2.2. Festivallerin Türleri	14
2.3. Festivalleri Ortaya Çıkaran Temel Unsurlar.....	16
2.4. Festivallerin Etkileri	17
2.4.1. Kültürel Etkiler	20
2.4.2. Ekonomik Etkiler.....	20
2.4.3. Çevresel Etkiler	21
2.4.4. Sosyal Etkiler.....	24
2.4.5. Festivalin Tüketici Odaklı Etkileri	25
2.4.5.1. Festivalin Algılanan Değeri	25
2.4.5.2. Festival Memnuniyeti	25
2.4.5.3. Festival Sadakati	26
2.5. Dünyada Festivaller	26
2.6. Türkiye’de Festivaller.....	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİDE DÜNYA MÜZİKLERİ KÜLTÜR VE SANAT FESTİVALİ

3.1. Araştırmanın Amacı.....	31
3.2. Araştırmanın Yöntemi	31
3.3. Araştırmanın Evreni /Örnekleme Grubu	32
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	32
3.5. Araştırmanın Bulguları	34
3.5.1. Tarihi ve Kültürel Unsurları ile Side	34
3.5.2. Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali'nin Tarihçesi.....	35
3.5.3. Festivale Turistlerin Katılımı.....	35
3.5.4. Festivalin Çekicilik Unsurları.....	36
3.5.5. Festivale Destek.....	37
3.5.6. Festival Programı.....	37
3.5.7. Festivalin Kültürel Etkileri	39
3.5.8. Festivalin Ekonomik Etkileri	41
3.5.9. Festivalin Bölge Üzerindeki Sosyal Maliyetlere Dayalı Etkileri	42
3.5.10. Festivale Yerel Halkın Bakışı.....	43
3.5.11. Festivalin Tanıtım Faaliyetleri.....	44
3.5.12. Festivalden Duyulan Memnuniyet.....	45
3.5.13. Festivalin Bölge İmajına Etkileri.....	47
SONUÇ	54
KAYNAKÇA.....	58
ÖZGEÇMİŞ	64

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Etkinliklerin Gerçekleştikleri Konum Açısından İşlevleri.....	5
Şekil 1.2 Düzenleyen Grup Açısından Etkinlik Türleri	7
Şekil 1.3 Turist Çekme Potansiyellerine Göre Etkinliklerin Sınıflandırılması	8
Şekil 1.4 Etkinliklere Uygun Mekan Tipolojileri.....	9
Şekil 2.1 Coğrafi/ Tarihsel Kriterlere Göre Festivallerin Tipolojisi	14
Şekil 2.2 Ölçeklerine Göre Festivallerin Etkileri	18
Şekil 2.3 Festivallerde Uygulanacak Bilinçli Çevre Etkinlikleri	23
Şekil 3.1 Katılımcıların Festival Algılarına Yönelik Kelime Bulut Görseli	53

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1 Geçmişten Günümüze Etkinlik Kavramının Gelişiminde Etkili Olan Faktörler	4
Tablo 1.2 Etkinlik Mekanlarına Dair Önemli Unsurlar	6
Tablo 2.1 Festivallerin İzleyici Yapısına Göre Sınıflandırılması	15
Tablo 2.2 Festivallerin Olası Etkileri	19
Tablo 2.3 Farklı Festival Örneklerinde Ziyaretçi Başına Ortalama Harcama	21
Tablo 2.4 Dünyadan Festival ve Şenlik Örnekleri	27
Tablo 2.5 Side'ye Yakın İller ve Bölgelerde Düzenlenen Festival ve Şenlikler	28
Tablo 2.6 Türkiye'nin Farklı İllerinden Festival Örnekleri	29
Tablo 3.1 Katılımcıların Demografik Özellikleri	32
Tablo 3.2 Araştırmada Kullanılan Soru Seti	33
Tablo 3.3 Festivalin Değerlendirilmesine Dair İçerik Analizi Bulguları	48
Tablo 3.4 Katılımcıların Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali'ne Yönelik En Fazla Kullandığı Kelimeler	52

ÖZET

Günümüzün giderek yükselen küresel rekabet ortamı içerisinde turizm faaliyetleri oluşturdukları katma değer etkileri ile giderek daha fazla ön plana çıkmaya başlamıştır. Etkinlik turizmi kapsamında gerçekleştirilen bölgesel faaliyetler ise dikkat çeken turizm temelli uygulamalar arasında gösterilmektedir. Her ne kadar özellikle ekonomik anlamda gerçekleştirildikleri bölge üzerinde olumlu etkiler bıraktıkları düşünülse de festival gibi etkinlik turizmi uygulamalarının bölge üzerindeki diğer etkilerinin araştırılması ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

Özellikle farklı kültürlerden insanların belirli periyotlarda buluşmaları, kültürlerin birbirleriyle etkileşime girmeleri festival tarzı etkinliklerin düzenledikleri bölgelerin kültürel yapıları üzerinde önemli olumlu izler bırakmalarını sağlamaktadır. Tüm bu etkileri dikkate alındığında ekonomik, sosyal ve kültürel sonuçları itibariyle festivallerin sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Araştırmanın gerçekleştirildiği yer olan Side gerek tarihi dokusu gerek farklı kültürleri bir araya getiren sosyo-kültürel ortamı ile etkinlik turizmi açısından ülkemizin önemli bölgelerinden biri olmaya adaydır. Bu tez çalışması kapsamında son yıllarda dikkat çeken bir etkinlik turizmi uygulaması olan Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivalinin bölge üzerinde yarattığı etkilerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Araştırma kapsamında bölgede yer alan kamu kurumu çalışanları, bölge esnafı, yerel halk gibi farklı paydaşlarla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yerel paydaşlar arasından seçilen 12 kişi ile gerçekleştirilen görüşmelerin sonucunda elde edilen veriler içerik analizine tabi tutularak tez çalışmasına konu olan Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali'nin bölge üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre genel olarak bölge halkının festivalin bölge üzerinde olumlu etkileri olduğu görülmüştür. Özellikle bölgenin ekonomik refahının yükseltilmesi ve kültürel gelişim açısından festivalin yararlı olduğu saptanmıştır. Festivalin olumlu yanlarının yanı sıra geliştirilmesi gereken yönlerine dair çeşitli sonuçlar elde edilmiştir. Özellikle festival ile ilgili süreçlerin bölge halkına yönelik daha katılımcı bir yaklaşımla sürdürülmesi, festival tarihinin yeniden gözden geçirilmesi gibi önemli beklentilerin oluştuğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Etkinlik Turizmi, Side Festivali, Festivallerin Etkileri

SUMMARY
FESTIVALS WITHIN THE CONTEXT OF EVENT TOURISM: SIDE WORLD
MUSICS, CULTURE AND ART FESTIVAL

In today's increasing global competitive environment, tourism activities have started to come to the fore with the added value effects they create. Regional activities carried out within the scope of event tourism are among the remarkable tourism-based applications. Although it is thought that they have a positive impact on the region, especially in economic terms, other effects of event tourism practices such as festivals on the region should also be investigated and evaluated.

Especially meeting with people from different cultures in specific periods, interaction of cultures makes festivals create positive marks on cultural structures of the region where the festivals are arranged too. When all these effects are considered, with the economical, social and cultural consequences the importance of creating a sustainable structure for festivals reveals. Side, where the research was carried out, is a candidate to be one of the important regions of our country in terms of event tourism with its historical texture and its socio-cultural environment that brings together different cultures. Within the scope of this thesis study, the effects of Side World Music Culture and Art Festival, which has been a remarkable event tourism practice in recent years, has been evaluated.

Within the scope of the research, in-depth interviews were conducted with different stakeholders such as public institution employees in the region, local tradesmen and local people. The effects of Side World Music Culture and Art Festival on the region, which is also the subject of the thesis, were evaluated by subjecting the data obtained as a result of the interviews with 12 people selected from among local stakeholders to content analysis.

According to the results of the research, it was seen that the festival had a positive effect on the region in general. The festival has been found to be beneficial especially in terms of increasing the economic prosperity of the region and cultural development. Various results have been obtained regarding the positive aspects of the festival as well as the aspects that need improvement. It is seen that there are important expectations, such as the continuation of the processes related to the festival with a more participatory approach towards the people of the region and the revision of the festival's starting date.

Keywords: Event Tourism, Side Festival, Effects of Festivals.

TEŞEKKÜR

“Etkinlik Turizmi Kapsamında Festivaller: Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali” adlı tez çalışmamda bana kattıkları ve yol göstericilikleri için tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Engin DERMAN’a, destekleri için Dr. Öğr. Üyesi Özgür YAYLA ile jüri üyeleri Dr. Öğr. Üyesi Ramazan EREN ve Dr. Öğr. Üyesi Tolga GÜL’e, her zaman yanımda olan aileme ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Yasemin AKKUŞ

Antalya, 2021

ÖNSÖZ

Günümüzde küreselleşmenin en yoğun şekilde görülen etkilerinden biri toplumlar arası kültürel geçişlerin, sosyo-kültürel paylaşımların ve farklı kültürlerden bireylerin bir araya gelme sıklıklarının artışı olarak belirtilebilir. Festivaller bu duruma en sık aracı olan oluşumların başında gelmektedir. Festival tarzı etkinlikler sayesinde dünyanın çok farklı yerlerinden, farklı toplumlarından insanlar belirli zaman aralıklarında ve belirli dönemlerde bir araya gelerek çok geniş bir ölçeğe yayılan paylaşımlar gerçekleştirebilmektedir.

Festivaller gerçekleştirildikleri bölgeleri ekonomik refah, sosyal yapının desteklenmesi, kültürel gelişim, fiziksel altyapının iyileştirilmesi gibi birçok alanda etkilemektedirler. Bu açıdan festivallerin sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması bu olumlu etkilerin sürdürülebilir hale getirilmesini sağlayacağından önemlidir. Bunun başarılabilmesi için ise festivallerin tüm paydaşları kapsayan, geniş ölçekli ve detaylı bir değerlendirme sürecinden geçirilerek ihtiyaç duyulan iyileştirmelerin belirlenmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada Side bölgesinde düzenlenmekte olan uluslararası özellikte bir festival olan Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali'nin farklı bakış açılarının yardımıyla değerlendirilmesi ve festivale katkı sağlayabilecek sonuçlar elde edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla festivalin paydaşları arasında sayılabilecek yerel yönetimden, bölge esnafından, yerel basından ve yerel halktan bireylerle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen notlar detaylı bir içerik analizine tabi tutularak araştırmanın sonuçları açısından önemli konu başlıkları ve bu konu başlıklarının detayları belirlenmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre festivalin genel olarak yerel halk ve diğer paydaşlar tarafından olumlu ve başarılı bulunduğu görülmektedir. Genel olarak tüm katılımcıların festivalin bölgenin ekonomik ve kültürel unsurları açısından faydalı olduğu düşünülmektedir. Fakat özellikle festival organizasyonunu planlanmasında yerel esnaf dahil olmak üzere farklı paydaşların daha fazla fikrinin alındığı bir yapının kurulmasına yönelik bir ihtiyacın oluştuğu saptanmıştır. Ayrıca festivalin gerçekleştiği tarihlerle ilgili olarak yine benzer şekilde tüm paydaşların fikrinin alınması yoluyla bir değişikliğe gidilmesine yönelik bir talep saptanmıştır. Festivalin tanıtımının yerel ölçekten ziyade daha fazla ulusal ölçekte yer alacak bir sistem içerisinde yapılmasına ihtiyaç olduğu da söylenebilir.

GİRİŞ

Özellikle son yıllarda düzenlenen farklı etkinlik alternatiflerinin hızla gelişmesi ve ortaya çıkardıkları önemli ekonomik kazanç durumları etkinlik turizminin giderek daha fazla önem kazanmasını sağlamıştır. Bu gelişimin de ortaya koyduğu gibi etkinlik temelli faaliyetler çok çeşitlilikte olmalarına, zor sınıflandırılan faaliyetler olmalarına rağmen gerek ekonomik gerekse de sosyo-kültürel boyutları nedeniyle giderek turizm ile ilgili kavramlarla daha iç içe geçmektedir. Etkinlikler bireylerin beraber hareket etmesi neticesinde gerçekleşen, toplumsal ya da bireysel çeşitli gereksinimleri karşılamak veya bireysel olarak başarısızlığın görüldüğü durumlarda bir grup halinde ortak amaçlara ulaşmak, ortak bir duygu ya da düşünceyi paylaşmak ve toplumsal hayatta sosyal bir varlık olabilmek vb. amaçlarla düzenlenen faaliyetlerdir. Tekrar edilen her bir etkinliğin toplumsal sürekliliğin sağlanması adına önemli katkıları olduğu söylenebilir (Poloma, 2007: 49).

Toplumlarda teknoloji, kültür, ekonomi gibi alanlarda yaşanan her tür değişim etkinliklere dair düzenleme sebebi, nitelik, düzenlenecekleri bölgeler ve alanlar gibi konularda farklılıklar oluşturmuş ve pek çok farklı etkinlik türünün ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Böylelikle etkinlikler bir yandan toplumsal bir araya gelme, toplumsal etkiler yaratma, hayır işleri gibi amaçlara hizmet ederken diğer yandan da pek çok işletme ya da organizasyon tarafından rekabetçi yapı içerisinde kullanılan faaliyetler haline gelmiştir (Pira, 2004: 31). Bunun sonucu olarak etkinlikler profesyonel yöneticiler tarafından düzenlenip yönetilen stratejik bir alt yapı kazanmıştır.

Etkinlik turizmi son dönemde turizm endüstrisinin önemli öğelerinden biri haline gelmiştir. Etkinliklerin çekiciliği, bireylere günlük yaşamları kapsamında var olmayan fırsatlar sağlayarak sundukları benzersiz deneyimlerden kaynaklanmaktadır (Getz, 1997:129). Etkinliğin sınırlı bir süre içinde gerçekleşmesi bu benzersizliğe katkıda bulunmaktadır. Etkinlik turizmi bir yandan önemli bir turizm talebi sebebi haline gelmiş aynı zamanda toplumlar ve etkinliklerin yapıldığı bölgeler için ekonomik, sosyal, çevresel yararlar sağlayarak ön plana çıkmaya başlamıştır. Bölgeler arasındaki rekabetin artması nedeniyle etkinlik düzenleme ve geliştirme büyük bir sektör halini almıştır.

Festivaller, turizm bölgeleri için çekicilik unsuru olan etkinliklerdir. Belirli ve gelenekselleşmiş gün ve tarihlerde yapılmak üzere tasarlanmış, toplum yaşamının değerli yönlerini kutlayan temalı halk günleri olarak tanımlanabilecek festivallerin de ekonomik, kültürel, çevresel etkileri yanında sosyal etkilerinin de olduğu bilinmektedir.

Festivaller, en bilinen tanımıyla temalı halk kutlamalarıdır. Turizm mekan ve zaman açısından sınırlı bir süreye sahip bir kavramdır (Getz ve Andersson, 2010: 30). Turizm sınırlı mekan ve zamana bağlı bir yapıdır. Turistler, sınırlı bir zaman ve mekân çerçevesinde gelir ve giderler, festivaller de zaman ve mekân içinde sınırlıdır (Picard ve Robinson, 2006: 3). Festivaller, keyifli aktiviteler, eğlenceler ya da etkinlikler yoluyla bazı kavramların veya olayların kutlanması şeklinde de tanımlanabilir. Festivaller aynı zamanda bir sosyal etkileşim ortamı, yerel bilgi ortaya koyan alanlar oluşturur, aidiyet yaratır; tarihi, sosyal yapıyı ve kültürel mirası yeniden düzenler. Bu açıdan festivaller toplumsal refah haline yönelik bir kutlamadır (Shone ve Parry, 2004: 7). Modern dünyada toplumları etkinlik yapmaya iten güçler değişmeye başlamış ve etkinlikler günümüzde artık turist çekmek ve turizm gelirlerini artırmak için yapılar hale gelmişlerdir.

Turizmde önemi gittikçe artan festivallerin toplumlar üzerinde birçok etkileri vardır. Bu etkiler toplumları çeşitli şekillerde etkileyerek değişmelerine neden olabilmektedir. Tüm etkinliklerin bir amacı ve hedefi vardır, dolayısıyla istenilen, beklenen, tahmin edilen veya tahmin edilemeyen sonuçları ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlar ev sahibi toplumu, katılımcıları ve diğer paydaşları etkilemektedir. Olumlu veya olumsuz olabilen bu etkileri kültürel, ekonomik, çevresel ve sosyal etkiler olarak sınıflandırılabilir (Yang vd., 2011: 25). Bu kapsamda gerçekleştirilen bu tez çalışmasında Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali'nin ilgili tüm detayları değerlendirilerek festivalin işleyişine ve daha sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulmasına katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ETKİNLİK KAVRAMI

1.1. Bir Turizm Türü Olarak Etkinlikler

Etkinlik çok küçük çaplı faaliyetlerden büyük ölçekli faaliyetlere kadar geniş bir yelpaze içerisinde değerlendirilebilecek, turizm ile ilgili kavramlardan biridir. İçeriğinin çok çeşitlilik barındıran bir yapıda olması nedeniyle etkinlik kavramının net bir tanımının yapılamadığını söylemek mümkündür (Small, 2007: 47). Ekin (2011: 3) etkinlik kavramını insanların birlikte hareket etmesinin sonucunda ortaya çıkan, kişiye özel ya da toplumsal boyutta bir gereksinimin giderilmesi, duygu ve düşüncelerin paylaşılması gibi amaçlarla düzenlenmiş faaliyetler şeklinde tanımlamaktadır. Etkinlikler katılımcılar üzerinde bir etki oluşturmak amacıyla tasarlanan deneyimler bütünü olarak değerlendirilebilir (Silvers, 2012: 2).

Etkinlik halkın belirli bir süre dahilinde, belirli sıklıklarla davet edildiği, belirli bir temanın kutlanması veya sergilenmesi şeklinde tanımlanabilir (Getz, 2008: 404). Etkinlikler katılımcılarına günlük deneyimlerin dışında boş zamanlarına yönelik faaliyetler veya sosyalleşme fırsatları sunmaktadır (Small, 2007: 3). Yılmaz ve Ön Esen (2017: 565)'e göre ise etkinlikler bireylerin günlük yaşamın yıpratıcı etkilerini ortadan kaldırmak, yenilenmek, keyif almak gibi sebeplerle kendi istekleri ile gerçekleştirdikleri boş zaman aktiviteleridir. Etkinliklerin genel özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür (Çelik ve Çetinkaya, 2013: 5):

- Etkinlikler katılımcılarına unutamayacakları çeşitli deneyimler yaşama fırsatını verir.
- Etkinlikler planlama ve organizasyon açısından çeşitli maliyetler içermektedir.
- Etkinlikler çoğunlukla kısa zaman dilimleri içerisinde hazırlanan faaliyetlerdir.
- Etkinliklere dair planlamanın dikkatli bir şekilde yapılması gerekir.
- Etkinlikler yoğun iş birliği gerektiren faaliyetlerdir.

Bireyleri etkinliklere katılmaya yönelten unsurlar ise aşağıdaki gibi sıralanabilir (Özdemir, 2014: 52):

- Sosyalleşme isteği
- Aile ile birlikte zaman geçirme arzusu
- Eğlence
- Farklı ortamlara kaçış arzusu
- Kültürel merak ve araştırma isteği

- Farklı yiyecek veya içeceklerin tüketimi
- Müzik dinleme isteği
- Bilgilenme isteği
- Merak ve öğrenme güdüleri

Getz ve Cheyne (1996: 154) kişileri etkinliklere katılmaya yönlendiren motivasyon unsurlarını şu şekilde sıralamaktadır:

- Eşsiz ve farklı bir deneyim geçirmek
- Sosyalleşerek farklı insanlar tanımak
- Yeni bilgiler edinmek
- Seyahat deneyimleri ile sosyal faaliyetleri bir araya getirmek

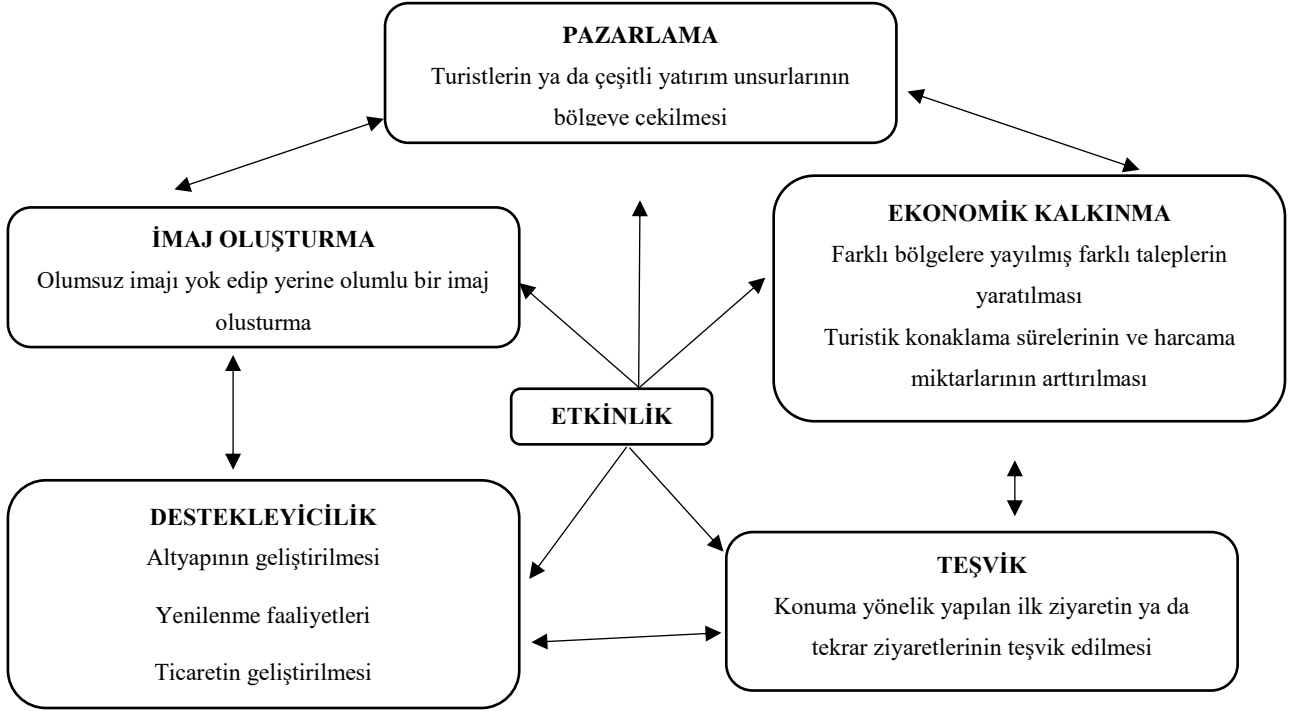
Silvers (2004: 2) etkinlikleri katılımcılar üzerinde olumlu bir etki yaratmaya yönelik olarak detaylı ve titiz bir şekilde tasarlanmış birer deneyim alanı olarak ele almaktadır. Goldblatt (2000:4) ise etkinlik kavramının geçmişten günümüze gelişiminde etkili olan faktörleri aşağıdaki tabloda ele almaktadır:

Tablo 1.1 Geçmişten Günümüze Etkinlik Kavramının Gelişiminde Etkili Olan Faktörler

Değişime Konu Olan Unsur	Geçmiş	Günümüz
Demografik Yapı	Genç bireyler	Genç ve yaşlı nüfus
Teknolojik Detaylar	Düşük seviyeli	Yüksek seviyeli
Etkinliğe Yönelik Kullanılabilecek Potansiyel Gelir	Sınırlı	Sınırsız
Zamandaki Değişim	Tanımlanabilir zaman	Tanımlanamayan zaman

Kaynak: Goldblatt, 2000: 4.

Tablo 1.1’de görüldüğü gibi geçmişten günümüze insan ömrünün uzaması etkinlik katılımcılarının sadece gençlerden aynı zamanda yeri geldiğinde yaşlı bireylerden oluşmasını sağlamıştır. Ayrıca gelişen teknoloji, bireylerin etkinliklere harcayabilecekleri potansiyel gelirlerinin yükselmesi geçmişten günümüze önemli bir başka değişikliktir. Etkinlikler gerçekleştikleri bölgeler ya da konumlar açısından çok önemli işlevler üstlenebilmektedir. Aşağıdaki şekilde etkinliklerin gerçekleştikleri konumlar açısından çeşitli işlevleri gösterilmektedir.

Şekil 1.1 Etkinliklerin Gerçekleştikleri Konum Açısından İşlevleri

Kaynak: Karagöz, 2006: 8.

Etkinliklerin ister küçük şehir isterse büyük metropoller olsun düzenledikleri bölgeler üzerinde bölge markasının oluşturulması ve turistik çekiciliğinin artırılması gibi etkilerinin olması kaçınılmazdır (Wallstam vd., 2018: 2). Etkinliklerin gerçekleştirildikleri bölgelere yönelik çeşitli avantajlarından bahsetmek mümkündür (Çelik ve Çetinkaya, 2013: 7). Bu avantajlar aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Turistlerin bölgeye olan ilgilerini arttırmak
- Bölgesel turizme farklılık ve çeşitlilik katmak
- Bölgeye yönelik yeni gelir kaynaklarının oluşturulması
- Bölgesel altyapının geliştirilmesine ya da yeni altyapı imkanlarının yaratılmasına ön ayak olmak
- Bölgeye yönelik medya ilgisini arttırmak
- Bölgesel bir markanın yaratılması ile ilgili süreçlere katkıda bulunmak
- Bölge imajına katkıda bulunmak
- Bölgeye yapılan turistik ziyaretlerin tekrarlanabilir olmasına katkıda bulunmak

Tüm bu avantajlarının yanında etkinlikler zaman zaman gerçekleştikleri bölgeler açısından suç seviyesinin artması, çevre kirliliği oluşturma, gürültü ve ses kirliliği, artan trafik yoğunluğu, park sorunları ve dönemlik yükselen nüfus yoğunluğu gibi olumsuz etkileri beraberinde getirebilmektedir (Wallstam vd., 2018: 8). Etkinliklerin gerçekleştirileceği konum ya da mekanlara dair önemli unsurlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1.2 Etkinlik Mekanlarına Dair Önemli Unsurlar

Unsur	Detaylar
Katılımcı Çeken Detaylar	<ul style="list-style-type: none"> • Doğal yapı • İnsan yapımı, dikkat çeken yerler • Belirli bir amaca yönelik yapılar • Kültürel miras öğeleri • Özel olaylar
Ulaşılabilirlik Koşulları	<ul style="list-style-type: none"> • Ulaşım sistemi (güzergahlar, terminaller, araçlar vb.)
İşletmeler	<ul style="list-style-type: none"> • Konaklama ve yeme içme hizmeti veren yerler • Perakendeciler • Diğer turistik işletmeler
Etkinlik Alternatifleri	<ul style="list-style-type: none"> • Bölgede etkinlik kapsamında gerçekleştirilen tüm aktiviteler
Destek Hizmetleri	<ul style="list-style-type: none"> • Bankalar • İletişim ofisleri • Haberleşme ofisleri • Sağlık kurumları

Kaynak: Buhalis, 2000: 97.

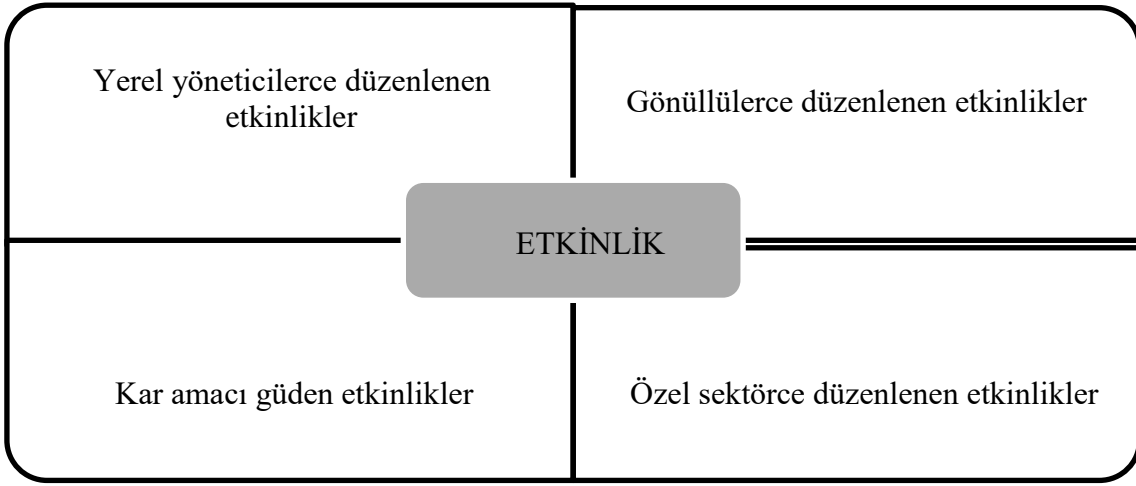
Etkinliğin gerçekleştirileceği mekanın ya da konumun sahip olduğu tüm sosyal ve kültürel varlıklar, etkinlik açısından katılımcılara arz edilen detaylara dair önemli bir avantaj oluşturan, çekicilik unsuru olarak kullanılabilen detaylardır. Özellikle kültürel çeşitliliğe sahip konumlarda gerçekleştirilen etkinliklerin çekicilik seviyesi çok daha fazladır (Alkan, 2015: 215).

Her ne kadar katılımcılar açısından çekicilik oluşturan unsurlar önemli olsa da etkinliğin gerçekleştiği konum açısından tek başına yeterli değildir. Bunun yanında katılımcıların o bölgeye ya da konuma erişimini sağlayacak ulaşım alternatiflerinin yokluğu durumunda etkinliğin gerçekleşeceği mekanın diğer bütün özellikleri saf dışı kalmaktadır (Yüksek, 2014: 20). Özellikle turizm temelli etkinliklerde katılımcıların en belirgin ihtiyaçlarının başında barınma, yeme-içme gibi gereksinimlerini karşılayacakları işletmelerin varlığı gelmektedir. Bu işletmelerin varlığı aynı zamanda etkinliğin gerçekleştirildiği konumdaki yerel halk açısından da önemlidir (Kozak, 2010: 129).

Gerçekleştirilen etkinlik kapsamında planlanan tüm aktiviteler etkinliğin gerçekleştirildiği konum açısından katılımcıları çeken ve orada konaklamaya yönlendiren temel unsurlar arasındadır (Çakmak ve Kök, 2012: 82). Etkinliğin gerçekleştiği konumda yer alan postane, banka, sağlık kabini gibi destek hizmetlerinin varlığı da ilgili konumu katılımcıların gözünde çekici kılan önemli bir unsurdur (Yüksek, 2014: 23).

1.2. Etkinlik Türleri

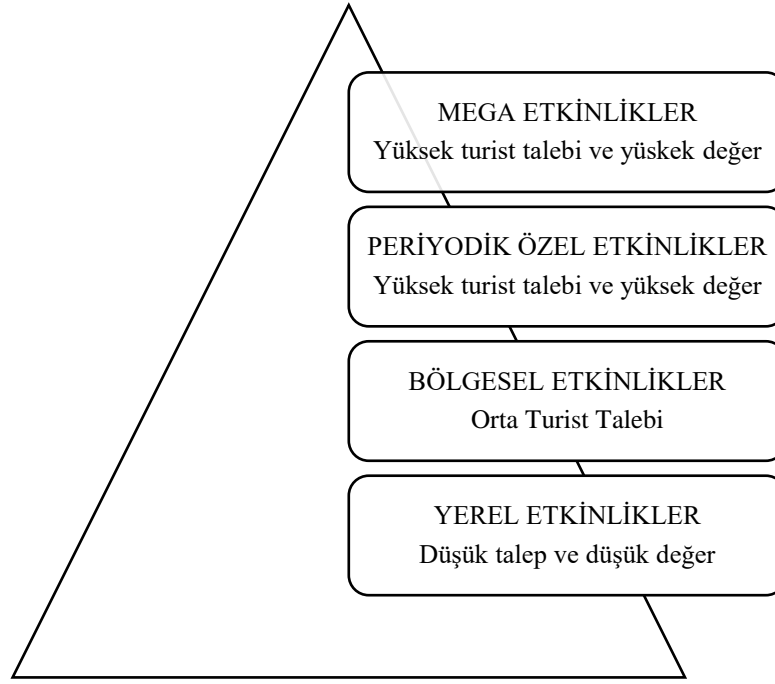
Etkinlik kavramı farklı bakış açılarıyla farklı sınıflandırmalara tabi tutulabilecek yapıda bir kavramdır. Örneğin Çelik ve Çetinkaya (2013: 3) etkinliklerin büyüklüklerine göre (mega etkinlikler, büyük etkinlikler ve bölgesel etkinlikler) ve temalarına göre (festivaller, spor temelli etkinlikler, toplantılar, kongreler ve sergiler vb.) şeklinde iki temel grupta sınıflandırmaktadır. Bir başka sınıflandırmada ise etkinlikleri düzenleyen gruplar açısından konuyu ele almak mümkündür. Aşağıdaki şekilde etkinliği düzenleyen gruba göre etkinlik türleri yer almaktadır.

Şekil 1.2 Düzenleyen Grup Açısından Etkinlik Türleri

Kaynak: Karagöz, 2006: 11.

Getz (2008: 407) ise etkinlikleri sınıflandırırken turist çekme potansiyellerini temel alan bir sınıflandırmayı tercih etmiştir. Bu yöntemde etkinlikler mega etkinlikler, periyodik özel etkinlikler, bölgesel özellikte etkinlikler ve yerel etkinlikler şeklindeki bir hiyerarşi içerisinde sınıflandırılmaktadır.

Şekil 1.3 Turist Çekme Potansiyellerine Göre Etkinliklerin Sınıflandırılması

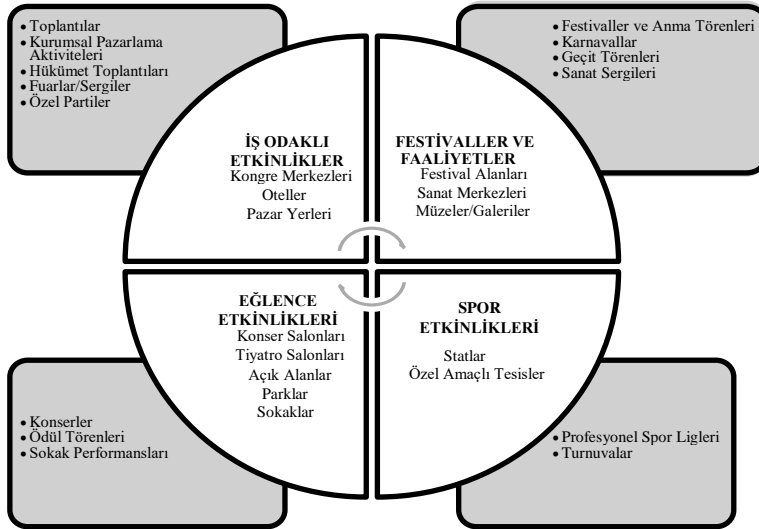
Kaynak: Getz, 2008: 407.

Getz (2008: 404) etkinliklere yönelik bir başka sınıflandırma yöntemi olarak da etkinlikleri içeriklerine göre sınıflandırmayı tercih etmiştir. Buna göre etkinlikleri,

- Kültürel Kutlamalar
  - Festivaller
  - Karnavallar
  - Anma Etkinlikleri
  - Dini Ritüeller
- Siyasi ve Resmi Etkinlikler
  - Zirveler
  - Resmi Kutlama Etkinlikleri
  - Siyasi Faaliyetler
  - VIP Ziyaretler
- Sanat ve Eğlence Etkinlikleri
  - Konserler
  - Ödül Törenleri
- Ticari Etkinlikler
  - Toplantılar
  - Anlaşmalar
  - Fuar ve Pazar Etkinlikleri

- Eğitim ve Bilim Temelli Etkinlikler
  - Konferanslar
  - Seminerler
  - Kongreler
- Spor Etkinlikleri
  - Amatör ya da Profesyonel Spor Organizasyonları
- Eğlence Etkinlikleri
- Özel Etkinlikler
  - Düğünler
  - Partiler
  - Sosyal Etkinlikler şeklinde de sınıflandırmak mümkündür.

Etkinliklerin başarısı açısından en temel unsurlardan biri etkinliğin düzenlenmesi planlanan mekan ile etkinlik tipolojisi arasındaki uyumdur. Getz ve Page (2016: 594) her etkinlik türü için ayrı bir fiziksel mekan planlamasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Şekil 1.4 Etkinliklere Uygun Mekan Tipolojileri

Kaynak: Getz ve Page, 2016: 594.

Bu çalışmada etkinlik türleri daha geniş bir çatı altında toplanarak bölgeye has etkinlikler, mega etkinlikler ve büyük etkinlikler başlıkları altında sınıflandırılarak incelenmiştir.

1.2.1. Bölgeye Has Etkinlikler

Bu tür etkinlikler belirli bir bölgede düzenlenen ve düzenledikleri bölge ile özdeşleşme noktasına gelmiş etkinliklerdir. Bölgesel etkinlikler genellikle yerel halka yönelik olarak gerçekleştirilen ve sosyal açıdan bölge halkı üzerinde olumlu etkileri olan faaliyetlerdir. Bu tür etkinliklerin özellikle bölgesel tatların tanıtımı açısından etkili olduğu söylenebilir (Yıldırım, 2017: 33).

Belirli periyotlarla tekrarlanan bölgeye has etkinlikler belirli bir noktadan sonra geleneksel özellik kazanmaktadır. Bu etkinlikler kapsamında gerçekleştirilen aktiviteler arasında yöresel halk oyunları, el sanatları gibi unsurların sergilenmesi, spor karşılaşmaları, müzik gösterileri gibi faaliyetler sayılabilir (Özer ve Çavuşoğlu, 2014: 193).

1.2.2. Mega Etkinlikler

Mega etkinlik olarak nitelenebilecek etkinlikler büyüklük ve önem seviyesi olarak etkinlik türleri içerisinde en yüksek seviyede yer alan etkinlik türüdür. Getz (1997: 18) bir etkinliğin mega etkinlik sınıfına girebilmesi için ziyaretçi sayısının minimum 1 milyon kişi, bütçesinin ise minimum 500 milyon dolar seviyesinde olması gerektiğini belirtmektedir. Olimpiyat oyunları, dünya kupaları gibi büyük spor organizasyonları gibi etkinlikler dünya genelindeki bilinirlik seviyeleri, medya kuruluşlarının ilgisinin odağında olmaları gibi özellikleri sayesinde farklı toplumlar ya da ülkeler üzerinde de etki sahibi oldukları için mega etkinlikler için verilebilecek en belirgin örnekler arasında sayılabilmektedir (Allen vd., 2005: 29).

Mega etkinlikler sayesinde ilgili bölgede istihdama yönelik önemli adımlar atılabilmekte, bölgesel ekonomik büyüme de bu etkinliklerden önemli derecede olumlu etkilenmektedir. Bu ekonomik gelişimin bölgesel ekonomik altyapı açısından sürdürülebilir bir hale kavuşturulması çok önemlidir (Small, 2007: 23).

1.2.3. Büyük Etkinlikler

Büyük etkinlikler mega etkinliklere göre daha küçük ölçekli olsa da ulusal ya da uluslararası boyuta sahip, müzik festivalleri, tiyatro festivalleri gibi turizm üzerindeki etkileriyle ekonomiye de katkı veren faaliyetlerdir (Kızılırmak, 2006: 183). Yıldırım (2017: 34) büyük etkinliklerin özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- Hitap ettikleri kitle genişir.
- Bölgesel yatırım üzerinde katkı sağlamaktadırlar.
- Ulusal ya da uluslararası seviyede geçekleşebilmektedirler.

- Oldukça yüksek maliyetli etkinliklerdir.
- Yapıldıkları bölge açısından önemli bir prestij unsuru olarak değerlendirilebilmektedirler.

İKİNCİ BÖLÜM

FESTİVAL KAVRAMI

Bu bölümde festival kavramına dair detaylar, festival türleri, festivallerin düzenlendikleri yerlere etkileri gibi unsurların yanı sıra dünyadan ve Türkiye'den festival örneklerine dair örnekler ve açıklamalar yer almaktadır.

2.1. Festivaller

Festivaller yapıldıkları bölgelerin turizm temelli ekonomileri üzerinde pek çok olumlu etkiye sahip olan aynı zamanda yöresel kültürün korunup, geliştirilmesine ön ayak olabilen önemli faaliyetlerdir. Quinn (2009: 6) festivalleri daha önceden belirlenmiş zaman aralıklarında gerçekleştirilen, eğlenceye yönelik düzenlenmiş organizasyonlar, eğlence aktiviteleri ya da kutlamalar olarak tanımlamaktadır. Başka bir tanıma göre ise festivaller bir defaya mahsus olabilen ya da belirli tarihlerde düzenlenebilen, düzenleneceği konum, içeriği ya da ana teması önceden belirlenmiş faaliyetler bütünüdür (Bilgili vd., 2012: 117). Bu faaliyetleri aynı zamanda sosyal bir toplanma ya da bir araya gelme olayı olarak da değerlendirmek mümkündür (Karaca vd., 2017: 224).

Derrett (2003: 52) festivaller üzerinde etkisi olan unsurları aşağıdaki üç temel grupta değerlendirmektedir:

- Festivalin düzenlendiği yer
- Festivalin düzenlendiği bölgede yaşayan yerel halk
- Festivale ilgi gösteren katılımcılar

Festivallere katılımcıların dahil olmasına ön ayak olan farklı durumlardan bahsetmek mümkündür. Özellikle büyük ölçekli festivaller söz konusu olduğunda festivalin kendisi, festivalin düzenlendiği konumun önüne geçmekte ve ziyaretçiler öncelikle festivalin kendisi için ilgili konumu ziyaret etmektedirler. Bazı durumlarda ise festivaller ilgili bölgelerin turistik açıdan çekiciliğini arttıran unsurlar olarak da kullanılmaktadır. Kimi durumlarda ise katılımcılar festivalin düzenlendiği konumu tesadüfen ziyaret edebilmektedir (Sert, 2013).

Goldblatt (2000: 7) festival faaliyetlerini, turistik etkilerinin yanı sıra festivallerde yer alan toplumlar, farklı kültürler arasındaki bağları da kuvvetlendirici etkileri açısından da ele almaktadır. Falassi (1987: 14) bu etkinlikleri aşağıdaki detaylar üzerinden tanımlamaktadır:

- Kimi zaman özel geleneklere, kültürel kutsallara da dayanabilen belirgin kutlama törenleri

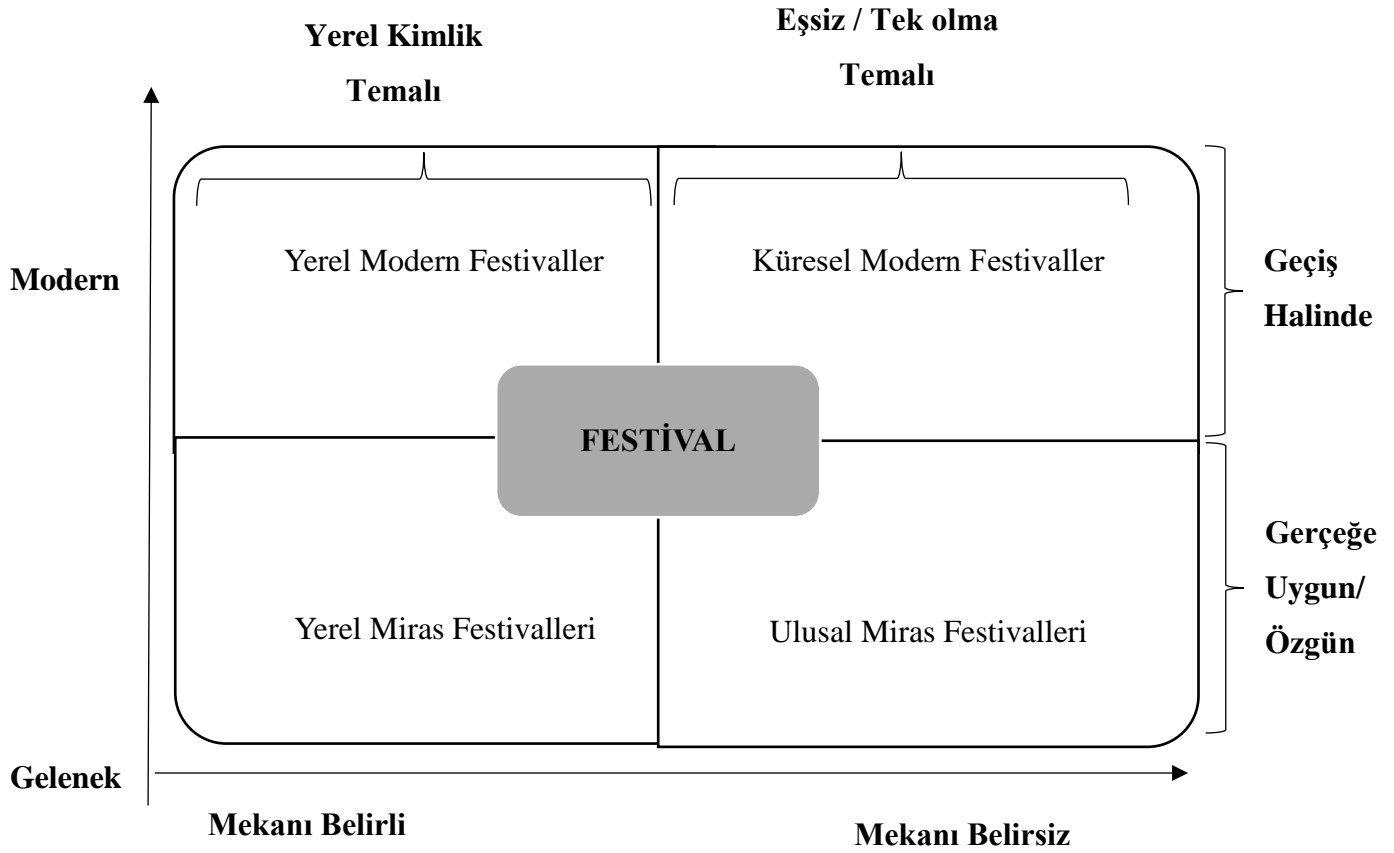
- Yılın belirli dönem ya da dönemlerinde ürün hasadı gibi olayların kutlanmasına yönelik yapılan aktiviteler
- Çeşitli güzel sanatlar dallarına ait çalışmaları içeren kültürel boyuta sahip faaliyetler
- Panayır, şenlik, eğlence gibi aktiviteler

Festivaller aslında ev sahibi toplumun değer, ilgi ve arzularına ışık tutarak o toplumu özgün kılan nitelikleri yansıtmaktadır. Ayrıca toplum odaklı festivaller yerel gönüllüler, yerel çalışanlar ve yerel yönetimlerden oluşan kurullar tarafından düzenlenmektedir. Toplum odaklı festivaller, bu tür bir örgütlenme yapısıyla ev sahibi toplumla bağlarını daha da ileriye taşımaktadır (Derrett, 2000: 120).

Toplumsal kimliğin oluşturulması ya da var olan toplumsal kimliğin pekiştirilmesi, toplum içinde bireyler arası sosyal bağların güçlendirilmesi gibi etkileri nedeniyle festivaller önemli faaliyetler olarak değerlendirilmektedir (Rao, 2001: 91). Weaver ve Robinson (1989: 7) festivallerin düzenlenme nedenlerini aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- Toplumsal heyecanın ya da gururun yükseltilmesi
- Toplum imajının kuvvetlendirilmesi
- Toplumun kültürel ölçekteki yetilerinin ve becerilerinin geliştirilmesi
- Planlanan özel projelere yönelik gelir elde etme
- Yerel halka festivalin yapıldığı sanatsal alanlarda ya da diğer temalarda uğraşlar edinme fırsatının sağlanması
- Tarihsel olayların ya da kişilerin onurlandırılması

Dimmock ve Tiyce (2001) festivalleri ülkelerin ya da o ülkelerde yaşayan toplumun tarihsel yapılarını, dünyaya bakış açılarını, sosyal kimliklerini ortaya koyan, özel temalı kutlamalar olarak tanımlamaktadır. Bu açıdan festivalleri halk etkinlikleri olarak da değerlendirmek mümkündür (Şengül ve Genç, 2016: 82). Şekil 2.1'de festivallerin coğrafi ya da tarihsel kriterlere göre tipolojisi yer almaktadır.

Şekil 2.1 Coğrafi/Tarihsel Kriterlere Göre Festivallerin Tipolojisi

Kaynak: Ma ve Lew, 2012: 15.

Günümüzün modern ortamında festivallerin sosyal ve kültürel açıdan yaşanan değişimleri yansıtan olaylar olduğu görülmektedir. Bu değişimlerin kapsamında toplumsal yapıda yaşanan farklılıklar, bireylerin tüketim gereksinimlerinde yaşanan değişimler, kültürel yapının değişmesi sayılabilmektedir (Crespi-Vallbona ve Richards, 2007: 105). Festivaller içerik olarak ya da tema olarak gerçekleştirildikleri bölgenin özel günlerine ya da çeşitli kültürel unsurlarına göre planlanabildikleri gibi bölgesel bir ürüne odaklanılarak gerçekleştirilebilmektedir (Şengül ve Genç, 2016).

2.2. Festivallerin Türleri

Festival kavramı birçok farklı kriter, tema ya da coğrafi konumda gerçekleştirilen aktiviteleri kapsamasından dolayı festivallerin sınıflandırılmasında da pek çok farklı yaklaşımdan bahsetmek mümkündür. Benzer şekilde festivallerin sınıflandırılmasına dair pek çok farklı araştırmacı tarafından ortaya koyulan birçok farklı kriter de söz konusu olabilmektedir. Örneğin Janiskee (1991: 34) festivalleri aşağıdaki alternatiflerle kategorize etmektedir:

- Yiyecek/ içecek temalı festivaller
- Film/Sinema festivalleri
- Müzik festivalleri
- Sanat festivalleri
- Denizcilik festivalleri
- Antika festivalleri
- Sanat / el sanatları festivalleri
- Tarım festivalleri
- Toplumsal festivaller
- Dans festivalleri
- Etnik temelli festivaller
- Tarih temalı festivaller
- Mevsimsel festivaller
- Fuarlar
- Tiyatro festivalleri
- Halk festivalleri
- Yaban hayatı temalı festivaller

O'Sullivan ve Marion (2002: 338) festivalleri izleyici yapısına göre aşağıdaki tablodaki detaylara göre sınıflandırmaktadır:

Tablo 2.1 Festivallerin İzleyici Yapısına Göre Sınıflandırılması

Kriter	Küçük Ölçekli Festivaller	Turist Çekme Odaklı Festivaller	Ses Getiren, Büyük Ölçekli Festivaller
Katılımcı Sayısı	Düşük	Orta	Büyük
Etkinlik Alanı	Kırsal ya da yarı Kırsal	Kentler ve çevreleri	Büyük şehirler ya da kentler
Tema	Sanat/Kültür/Eğlence	Sanat/Kültür/Eğlence	Sanat/Kültür/Eğlence
Düzenleyici Kurum/Kişi	Toplumun kendisi (Kamu ya da özel sektör destekli olarak)	Yerel otoriteler	Kamu /Özel Kuruluşlar/Gönüllüler
Yönetici Grup	Gönüllüler	Yerel otoriteler	Ortaklıklar
Temel Amaç	Yerel halka ve festivali ziyaret edeceklere yönelik eğlence ve kültürel temelli amaçlar	Turizm kullanılarak bölge ekonomisini canlandırmak	Festival ortaklarına yönelik ekonomik gelişme, yerel halk ve ziyaretçilere yönelik faydalar

Kaynak: O'Sullivan ve Marion, (2002: 338).

Festivallerin sınıflandırılması açısından pek çok farklı yöntemden bir diğeri de festivallerin içerikleri veya düzenledikleri temalardır. Festivalleri içerikleri ya da temalarına göre aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür:

- **Kültür ve Sanat Temelli Festivaller:** Kültür ve sanat festivalleri içerik olarak belirli bir sanat dalını kapsayan, bu sanat dalındaki eserleri ya da çalışmalarını sergileyerek festival katılımcılarına bunları görme ve inceleme şansı veren, bazı

durumlarda ilgili sanat dalı ile ilgili eğitimler de vererek bu alanda da bir gelişim sağlanmasına ön ayak olan etkinliklerdir (Yıldırım, 2017: 37). Bu festivaller sayesinde bir yandan bölgenin yerel halkının kültürel seviyesinin yükselmesi sağlanırken diğer yandan da bölgenin imajı ve ekonomik yapısı üzerinde olumlu gelişmeler ortaya çıkmaktadır. Bu festival türü son yıllarda tüm dünyada turizmin gelişimine katkı sağlayacak bir unsur olarak kullanılmakta ve bölgenin turizm kapasitesine yönelik talebin yükselmesine destek olmaktadır (Antonio Rivera vd., 2008: 5).

- **Spor Temelli Festivaller:** Herhangi bir spor faaliyetini içeren spor festivallerinin odak noktası festivalin gerçekleştirildiği bölgede yaşayanların spora teşvik edilmesi, spor yapan kişileri ve ilgili spor dalına ait sporcuları bir araya getirebilmektir (Karagöz, 2006: 18).
- **İş Festivalleri:** Ticari amaçları olan ve çoğunlukla belirli bir alanda bilgi alışverişini sağlayarak bilgilendirme yapmayı amaçlayan festival türüdür (Karagöz, 2006: 30). Giritlioğlu'na (2015: 315) göre ülkemizde bu festival türünün diğer festival alternatiflerine göre daha az faaliyet sıklığına sahiptir.
- **Yiyecek ve İçecek Festivalleri:** Bu festivaller özellikle yöresel yiyecek ve içeceklerin tanıtımının yapılması yoluyla bölge ekonomisine katkı sağlamaya yönelik gerçekleştirilen faaliyetlerdir (Yayla, 2017: 13). Şengül ve Genç (2016: 82) bu festivallerin ön plana çıkarılabilmesi için ilgili yiyecek içeceklerin kendine özgü özelliklerinin olması ya da bölge kültürü ile özdeşleşmiş özellikte olması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bowdin vd., (2006: 20) festivallerin sınıflandırmasını büyüklüklerine göre yerel festivaller, orta ölçekli festivaller, özel festivaller ve çok büyük festivaller şeklinde yapmaktadır. Getz (2008) ise ölçeklerini temel alarak festivalleri yerel festivaller, bölgesel festivaller, periyodik özel festivaller ve çok büyük festivaller şeklinde bir sıralamayı tercih etmektedir.

2.3. Festivalleri Ortaya Çıkaran Temel Unsurlar

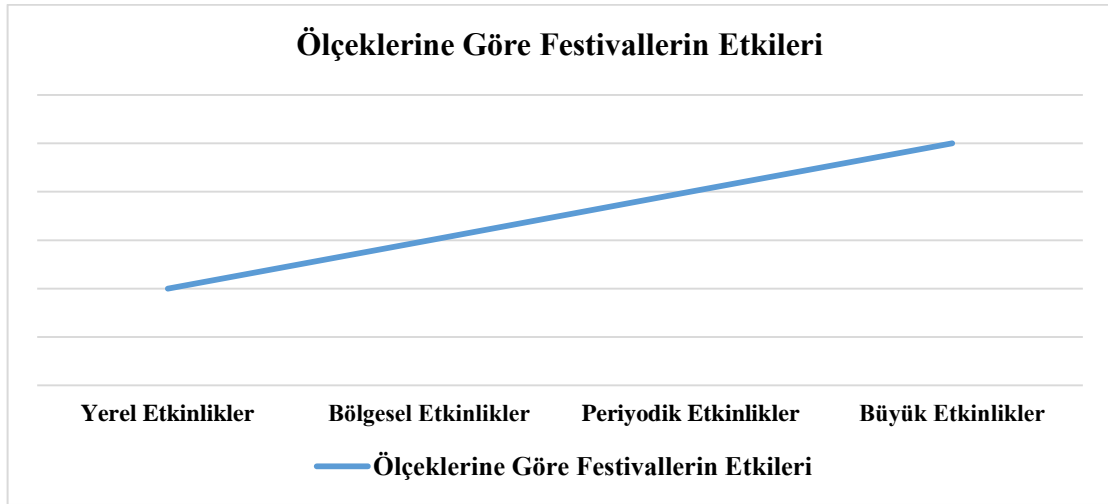
Hangi kapsamda ya da ölçekte olursa olsun tüm festival alternatifleri açısından oluşum sürecine dair festival isminin belirlenmesi, zamanlama ve süre, mekan, eğlence profili gibi bazı ortak temel unsurlardan bahsetmek mümkündür. Bu unsurlar aşağıdaki gibi detaylandırılabilir:

- **Festivalin İsminin Belirlenmesi:** Festivallerin isminin belirlenmesinde kapsamına göre dikkate alınan kavramlar arasında geleneksel sporlar, sanat dallarının isimleri, üretilen tarım ürünleri ya da bölgede yetiştirilen hayvanlar, kültürel unsurlar, mevsimsel özellikler ya da gastronomi temelli detaylar sayılabilmektedir. Festivallerin isimlendirilme süreçleri sıklıkla yöresel unsurlara atıf yapıyor olsa da özellikle evrensel kültüre dayalı içeriği olan tiyatro, müzik festivalleri gibi oluşumların kendine has isimleri de mevcuttur (Özdemir, 2005: 81).
- **Festivalin Zamanlaması ve Süresi:** Festivallerin genel olarak her yılın aynı dönemine denk gelecek şekilde bir zamanlama planlamasının olduğu söylenebilir. Özellikle festival tarım hayvancılık gibi bir ekonomik faaliyete yönelik olarak düzenleniyorsa iklim koşullarına bağlı zaman dilimlerinin seçilmesi zorunlu olmaktadır (Özdemir, 2005: 85). Festivallerin her sene tekrar ediliyor oluşu geleneksel olanın yeni olanın karşılaştırılması açısından da önemlidir. Bu açıdan bir yandan geçmiş ve gelenekler anılırken bir yandan da yeniliğe açık bir yapı oluşturulmuş olmaktadır (Stoelje, 2005: 162).
- **Festivalin Mekanı:** Festivalin gerçekleştirileceği yerin belirlenmesinde etkili olan kriterler arasında coğrafi koşullar, ekonomik unsurlar, insan faktörü, kültür gibi unsurlar sayılabilir. Belirli festival türlerinde deniz kenarı, ormanlı alanlar gibi coğrafi yerler tercih edilirken bazı festivaller için de kamusal alanlar tercih edilebilmektedir (O’Sullivan ve Marion, 2002: 335).
- **Eğlence Profili:** Festivallerin eğlence profillerinin belirlenmesinde yerel yöneticiler ve festivallerde görev alan profesyonellerin alacağı kararlar üzerinden hareket edilmektedir. Eğlencenin gerçekleşeceği ortamın belirlenmesi, festival programının oluşturulması, herhangi bir ikram söz konusu ise bunun belirlenmesi gibi detaylara dair düzenlemelerin tamamı eğlence profilinin belirlenmesine yönelik faaliyetlerdir (Özdemir, 2005: 90).

2.4. Festivallerin Etkileri

Festivallerin pek çok farklı çeşidi olduğu gibi düzenlendikleri bölgeler üzerindeki etkileri açısından da benzer bir çeşitlilikten söz etmek mümkündür. Bu etkiler ekonomik ya da toplumsal birçok değişimin tetikleyici unsuru olabilmektedir. Ayrıca kültürel kaynaşma, bilgi, tecrübe aktarımı yoluyla çeşitli alanlarda gelişim sağlamak gibi etkilerden de bahsedilebilmektedir (Atak vd., 2017: 1400). Festivallerin etkilerini değerlendirmede dikkate

alınacak önemli kriterlerden biri ilgili festivalin ölçeğidir. Getz (2008: 406) festivallerin ölçeklerine göre etkilerinin değişimini aşağıdaki şekildeki gibi değerlendirmektedir.

Şekil 2.2 Ölçeklerine Göre Festivallerin Etkileri

Kaynak: Getz, 2008: 406.

Yukarıdaki şekilde görüldüğü gibi festivallerin ölçekleri ya da kapsamları arttıkça gerçekleştirildikleri bölgeler üzerindeki etkileri de benzer şekilde yükselmektedir. Her ne kadar festivallerin etkilerinin genel olarak olumlu olarak değerlendirilmesi mümkünse de bazı durumlarda festivallerin olumsuz etkilerinden de bahsetmek mümkün olabilmektedir. Özellikle popülerlik seviyesi artan festivallerin bölge trafiği, çevre temizliği gibi bazı detaylar üzerinde olumsuz etkileri de görülebilmektedir (Sharpley ve Stone, 2011: 5). Bu açıdan Bowdin vd. (2006: 37) festivalleri organize eden yetkililere sadece festivali tamamlamaya değil festival süresinde ve sonrasında yaşanması olası olumsuz etkileri de en aza indirmeye odaklanmalarını tavsiye etmektedir. Baysal vd. (2016: 102) festivallerin etkilerini etki alanlarına göre aşağıdaki tablodağı gibi değerlendirmektedir:

Tablo 2.2 Festivallerin Olası Etkileri

Etki Görülen Alan	Pozitif Etkiler	Negatif Etkiler
<i>Sosyo-Kültürel Unsurlar</i>	Ortak deneyimlerin paylaşımı Geleneklerin güçlenmesi Toplumsal gurur ve katılımın artışı Yeni fikirlerin gelişmesi Kültürel yaklaşımların gelişmesi	Toplumda ortaya çıkması olası yabancılaşma Olumsuz toplumsal imajın oluşma ihtimali Festivalde kullanılan ekipman ve malzemenin kötü amaçlı olarak kullanılması Değişen sosyal yapı
<i>Fiziksel ve Çevresel Unsurlar</i>	Çevre bilincinin artması Festival için oluşturulan alt yapı sisteminin festival sonrasında da kullanılabilir oluşu Ulaşım sisteminde gerçekleştirilen iyileştirmeler Kentsel yenilenme şansı	Olası çevresel hasarlar Olası çevre kirliliği Kültürel mirasın zarar görme riski Yoğun trafik kaynaklı Sorunlar
<i>Politik Unsurlar</i>	Uluslararası artan prestij Yatırımların tanıtılma şansı Yönetim becerilerinin yenilenmesi ve gelişmesi	Başarısızlık riski Yanlış dağıtılabilen fonlar İdeolojik yaklaşım temelli olumsuzluklar
<i>Ekonomik Unsurlar</i>	Bölgenin turistik tanıtımının yapılması sonucu olası turist sayısı artışı Turistlerin kalma sürelerinin artması Bölgesel gelirden artış Vergi gelirlerinde artış Bölgesel istihdamın artma şansı	Bölgenin orijinalliğinin kaybolma ihtimali Enflasyonist fiyat uygulamaları Çeşitli çıkar gruplarınca gerçekleştirilebilecek olumsuzluklar

Kaynak: Baysal vd., 2016: 102.

Reid'e (2007: 92) göre festivallerin olumlu etkileri, turizmi geliştirmesi, boş zamanları değerlendirmede alternatif sunması, ev sahibi halkın yaşam kalitesini, toplumsal gururunu, moralini yükseltmesi, eğitim ve kültürel uzlaşmayla tanıştırması olarak sıralanabilir. Diğer olumlu etkileri ise yerli halkın kültürel ve sosyal yaşamını canlandırması, toplumun kaynaşması ve turistik bölgenin imajını geliştirmesidir. Olumsuz sosyal ve kültürel etkiler ise trafik tıkanıklığı, suç oranları artışı, kötü davranışların artması, vb. olarak sıralanabilir (Pasanen vd., 2009: 115). Olumsuz yanlarından bazıları ise çevreyi kirletmesi, turizmin olumlu imajını zedelemesi, toplumun değerlerini, kalıplarını değiştirmesidir.

2.4.1. Kültürel Etkiler

Kültürel etkileşim ve buna bağlı olarak ortaya çıkan değişim özellikle turizm odaklı bölgeler açısından kaçınılmaz bir sonuçtur. Bu bağlamda festivaller gerçekleştirildikleri turizm odaklı bölgelerde kültürel varlıkların yeniden konumlandırılması ve bölgelerin kültürel açıdan kendilerini yeniden keşfetmeleri adına önemli etkileri olan faaliyetlerdir (Yola vd., 2009: 277).

Wood'un (2009: 175) belirttiği gibi yatırımların getirisinin doğal olarak mali açıdan ölçülmesine rağmen toplumun asıl kazancı, toplumla ve kültürle ilgili soyut getirilerdir, ancak yine de bu durum ekonomik etkilerin dışlanması anlamına gelmemeli, çok boyutlu yaklaşım tercih edilmelidir. Bu çok boyutluluğa paydaşlar da dâhildir. Festivallerin sürdürülebilirliği ve başarısı için festivaller "alışveriş" işleyişine sahip olmalıdır. Ancak bu durumda tüm paydaşlar için ortak fayda sağlanabilmektedir (Karlsen ve Nordstrom, 2009).

Kültürel etkiler, bireylerin kendilerini ve içinde yaşadıkları toplumu anlamalarına yardımcı olan normlarda, değerlerde ve inançlardaki değişikliği içermektedir (Sharpley ve Stone, 2011: 4). Festivallerin kültürel etkileri hem yöre halkı için hem de ziyaretçiler için olumlu etkiler yaratabilir. Festivaller, yerel gelenek- görenek ve kültürü ziyaretçilere aktaran bir araç olabilir ve böylece bu mirasın korunmasına ve yaygınlaşmasına yardım edebilir. Hatta bazı ülkelerde turistlerin ilgi göstermesi karşısında örf ve adetler yeniden canlandırılmaktadır. Böylece kültürün yaşamasına katkı sağlanabilmektedir (Felsenstein ve Fleischer, 2003: 388). Festivaller, ziyaretçilere yerel zenginlikleri ve kültürü yaşama olanağı sunar (Shone ve Parry, 2004: 7). Festivaller aynı zamanda yerel halka, kültürlerini geliştirme ve paylaşma olanağı verir. Bu da toplumda bir değer duygusu ve inancı yaratır. Ayrıca deneyim ve bilgi alışverişi imkanı sağlar.

2.4.2. Ekonomik Etkiler

Long ve Perdue (1989: 10) festivallerin ekonomik etkilerinin göstergesi olarak faaliyetin ardından ilgili bölgenin ekonomisinde ortaya çıkan net değişimleri işaret etmektedir. Sıklıkla bu değişim bölgeye festival nedeniyle gelen turistlerin gerçekleştirdikleri harcamalar nedeniyle bölgesel gelirden ortaya çıkan artış şeklinde gelişmektedir. Ekonomik etki değerlendirmesi için anahtar veri etkinlik nedeniyle oluşan harcamaların toplamıdır. Ziyaretçiler tarafından yapılan harcamalar ve etkinliğin organize edilebilmesi için yapılan harcamalar bölge ekonomisine katkıda bulunur. Bölgeye giren, daha önce bölgede olmayan "yeni para" yı ifade eden harcamaların oranı özellikle önemlidir (Pasanen vd., 2009: 115).

Tablo 2.3 Farklı Festival Örneklerinde Ziyaretçi Başına Ortalama Harcama

<i>Festival</i>	<i>Ziyaretçi Başına Ortalama Harcama Miktarı (Euro)</i>
Budapeşte Festivali (Macaristan)	147
Tokaj Sonbajar Festivali (Macaristan)	110
Missoula Festivali (ABD)	91
Keszthely Dans Festivali (Macaristan)	59
Calabar Carnical Festivali (Nijerya)	59
Szolnok Sanat Festivali (Macaristan)	51
Pecs Günleri (Macaristan)	41

Kaynak: Esu vd., 2011: 340.

Festivaller, yerel ürün ve hizmetlere ilgiyi arttırmakta ve turistlerin kalış sürelerini uzatabilmektedir (Bakırcı vd., 2017: 231). Bir festivalin ekonomik etkisi, gerçekleştirildiği destinasyon ekonomisinde ortaya çıkan net değişim olarak tanımlanmakta ve ziyaretçilerin yüksek harcama eğilimleri sonucu, gelir artışı sağlanması ve yerel ekonomiye sağladığı katkılarla kamu yatırımlarını bu yönde teşvik etmektedir (Kızılırmak, 2006:184). Festivaller aracılığıyla ürünlerin tanıtımı yapılmakta ve bu ürünlerin satışı ile maddî bir gelir sağlanmaktadır. Bu durum festivallerin, büyük pazarlar olarak nitelendirilmesini sağlamakta ve yerel ekonominin kalkınmasındaki rolünü ortaya koymaktadır (Göde ve Yiğit, 2017: 63). Ayrıca festival katılımcılarının, etkinlik harcamalarının yanı sıra seyahat, konaklama, mal ve hizmet harcamaları ev sahibi destinasyon ekonomisi üzerinde önemli bir etki oluşturmaktadır (Çelik, 2009: 92). Festivallerin ekonomik etkileri üç farklı kaynağa sahiptir (Karagöz, 2006: 42):

- Festival katılımcıları tarafından yapılan harcamalar.
- Festivalin düzenlenmesi nedeniyle yapılan yatırım harcamaları.
- Festivalle ilgili, organizatörler tarafından yapılan harcamalar.

2.4.3. Çevresel Etkiler

Turizmde önemli bir çekicilik unsuru olan festivaller süresince yerel halkı etkileyen bazı çevresel etkiler oluşmaktadır. Bu çevresel etkiler festivalin düzenlenmesinden ve yapılan etkinliklerden kaynaklanmaktadır. Çevresel etkiler, festivaller nedeniyle yapılan konaklama, ulaştırma, yeme içme ve bizzat etkinliklere katılmaktan doğmaktadır. Festivallerin çevre üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri mevcuttur (Delamere, 2009: 13).

Festivallerin doğrudan ya da dolaylı olarak çevre üzerinde yarattığı olumlu etkileri şöyle sıralamak mümkündür (Avcıkurt, 2009: 18):

- Festivallerin daha çekici bir hale gelmesini sağlayabilmek adına bölgedeki doğal alanların korunması adına olumlu faaliyetler gerçekleştirilebilir.

- Festivallerin temalarına uygun tarihi mekanların ya da bölgedeki tarihi mimari yapının korunması bir yandan bölgenin turizm kapasitesi üzerinde de olumlu etki oluşturmaktadır.
- İyileştirilen altyapı sayesinde bir yandan bölgenin turistler açısından çekiciliği yükselirken diğer yandan da inşa edilen havaalanları, kanalizasyon sistemleri gibi unsurlar bölge halkının kullanımına da açılmış olur.

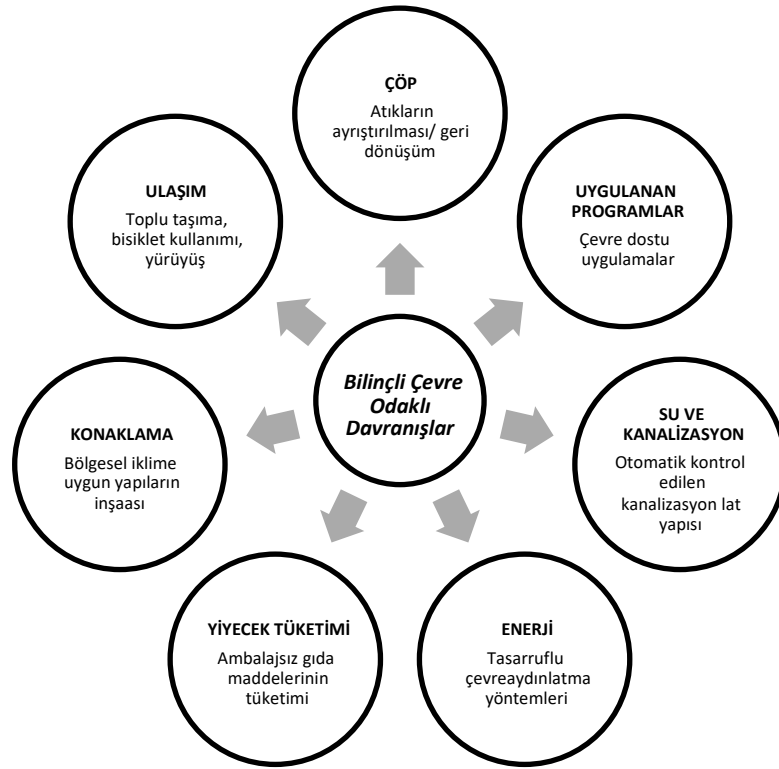
Festivallerin düzenlenmesinden ve yapılan etkinliklerinden kaynaklı bazı çevresel etkiler oluşmaktadır. Bunlar, festivaller süresince yapılan konaklama, ulaştırma, yeme-içme ve etkinliklere katılmaktan dolayı ortaya çıkan etkilerdir (Sert, 2013:38). Festivallerin çevre üzerindeki etkileri şu şekilde sıralanmaktadır (Yayla, 2017:9):

- Çevrenin görsel olarak düzenlenmesi
- Artan çevre koruma bilinci
- Alt yapının gelişmesi veya yenilenmesi
- Ulaşım ve haberleşme olanaklarının artması
- Bölgenin planlı bir şekilde yenilenmesi

Festivallerin yarattıkları çevresel etkiler ya da sonuçlar açısından olumlu faaliyetler olarak değerlendirilebilmeleri adına özellikle festivalleri düzenleyen otoritenin dikkatli olması gereken temel konular şunlardır (David, 2009: 112):

- Doğal kaynaklar ve sosyo kültürel unsurlar dikkatli ve kontrollü bir şekilde kullanılmalıdır.
- Yüksek ölçekli çevresel zararlardan kaçınabilmek adına bölgesel kaynakların tüketimi kısıtlanırken ortaya çıkan atık miktarı da mümkün olduğu kadar azaltılmalıdır.
- Festivallerin doğal çeşitliliğin korunması noktasında olumsuz etkileri yaratmasının önüne geçilmelidir.
- Festivallerin planlama aşamasında mutlaka uzun vadeli ve stratejik yaklaşımları temel alan planlar yapılmalıdır.

Festivaller kapsamında değerlendirilebilecek çevre odaklı davranışlar aşağıdaki şekilde yer almaktadır.

Şekil 2.3 Festivallerde Uygulanacak Bilinçli Çevre Etkinlikleri

Kaynak: David, 2009: 112.

Inskeep (1991: 10) ise festivallerin oluşturacağı olası olumsuz etkileri şöyle sıralamaktadır:

- Su kirliliği
- Hava kirliliği
- Çevresel atık sorunu
- Ekolojik yapıda ortaya çıkan bozulmalar
- Çevresel tehlikeler
- Tarihi yerlerin tahrip edilme olasılığı
- Arazinin kullanımı ile ilgili sorunlar

Festival süresince ulaşımda yaşanan yoğunluk ve bu yoğunluğun getirdiği trafik sıkışıklığının ve gürültünün toplum üzerinde olumsuz bir etki oluşturduğu söylenebilir (David, 2009: 114). Bölgesel yoğunlaşma nedeniyle artan trafikteki araçlardan çıkan egzoz gazları ekolojik dengenin bozulmasına neden olabilir (Kozak vd., 2010). Festivalde artan taşıtlar nedeniyle bölgede park yeri sorunu yaşanabilmektedir. Festival süresince kullanılan enerji oldukça artmaktadır. Su kullanımı da aynı şekilde artmaktadır. Aynı zamanda kültürel kaynakları, tarihi ve doğal güzelliklerin de kötü kullanımı söz konusu olabilir.

2.4.4. Sosyal Etkiler

Sosyal etki, turizm etkinliklerine ev sahipliği yapan turistik yer sakinlerinin yaşam kalitesinin değişmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Kim, 2012: 2). Yaşam kalitesi; bireyin işe, sağlık hizmetlerine, eğlence olanaklarına, zenginlik ve genel standartlara erişimini kapsamaktadır. Sosyal etki kavramını açıklamaya yönelik bir çok farklı tanım var olmasına rağmen, bu kavram özellikle sosyal etkiyi araştıran çalışmalarda yaşam kalitesi üzerindeki etkiler temel alınarak açıklanmaya çalışılmaktadır (Wallstam vd., 2018: 4-5).

Turistler, seyahat ettikleri bölgedeki insanları çeşitli açılardan etkileyebildikleri gibi kendileri de bölge insanından etkilenebilmektedir. Festivaller de farklı ülke veya bölgeden gelen insanları bir araya topladığından insanlar arası etkileşim oluşturmaktadır (Sert, 2013: 44).

Festival olgusu farklı sosyo-kültürel yapıya sahip toplumlar arasında etkileşim sağlamaktadır. Bu etkileşim sosyal yapıda bazı değişimlere yol açmaktadır. Turizm sektörü açısından sosyal çevrenin etkisi oldukça önemlidir. Sosyal yapının benimsemeyeceği, tolerans gösteremeyeceği süreçler, işletme veya yöre turizminin yaşamını sona erdirebilir. Doğrudan veya dolaylı etkilenen ya da etkileyen toplumları, ilişkileri, demografik ve kültürel özellikleri, gelenek ve görenekleri, yaşam biçimlerini, folklorları, değer yargıları gibi konuları sosyal yapı kavramı içerisinde incelemek mümkündür (Berber, 2003: 213).

Festivallerin sosyal etkileri, çoğunlukla, ekonomik değerlemede harici unsur olarak görülür. Sosyal etkileri, ekonomik etkilerden daha az somut olmasından dolayı, anlamak ve çözmek zordur (Getz, 1991). Sosyal etkiler, turizmin var olan sosyal değerlere, kişisel davranışlara, aile içi ilişkilere, güvenlik kavramına, ahlaki kurallara, geleneksel gösterilere ve toplumun sosyal yapısına dolaylı veya dolaysız yollardan yaptığı etkileri ifade etmektedir. Sosyal etki, insanların yaşam biçimlerindeki değişiklik olarak da tanımlanabilir. Burdge vd., (1995: 13) göre ise sosyal etki, özel sektör veya kamu tarafından düzenlenen etkinliklerin, insanların yaşam biçimlerini, işlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini, ihtiyaçlarını giderme, yaşamla başa çıkma biçimlerini değiştiren sosyal ve kültürel sonuçlarıdır.

Uzun yıllar toplumsal yaşama katkıda buldukları için geleneksel hale gelen festivaller insanların bir araya gelmesi, eğlenmesi ve iyi vakit geçirmesi için uygun atmosfer oluştururlar ve böylece bölge sakinlerinin yaşam kalitesini geliştirirler (Yolal vd., 2009: 277). Yaşam kalitesini geliştirdikleri gibi insanların bir araya gelmesinden kaynaklanan olumlu sosyal etkiler de sağlanmış olmaktadır. Birçok etkinlik sosyal ilişkileri geliştirmek gibi toplumsal etkilere sahiptir. Yerel halkın bir amaç etrafında birleşebildiklerini gösterir. Bununla birlikte, mutlu olayları kutlayan ve sosyal etkileşimi sağlayan etkinlikler, insan

ilişkilerinin ve aile bağlarının zayıfladığı modern dünyada sosyal ilişkileri ayakta tutmaları nedeniyle daha da önem kazanmaktadır (Shone ve Parry, 2005). Festivaller, ev sahipliği yapan yerel halkı yapılan faaliyetlere katılmaya, ortak bilgi üretmeye ve sosyal ilişkiler kurmaya teşvik ederek sosyal uyum ve güven inşa edilmesini sağlar (Gürsoy vd., 2004: 176). Özet olarak festivallerin önemli bir sosyal işlevi yerine getirdiğini söylemek mümkündür.

2.4.5. Festivalin Tüketici Odaklı Etkileri

Festivallerin etkilerinin tüketicilerin bakış açısına yönelik çeşitli unsurlar özelinde değerlendirilmesi mümkündür. Bu unsurlar arasında festivalin tüketici tarafından algılanan değeri, tüketicinin festivalden duyduğu memnuniyet ve festivale yönelik oluşan sadakat sayılabilir.

2.4.5.1. Festivalin Algılanan Değeri

En genel anlamıyla algılanan değer bir mal veya hizmetin gözle görülen performansı üzerinden elde edilen faydanın kıyaslanmasıdır. Herhangi bir unsura dair algılanan değer ilişki odaklı olabildiği gibi ürün odaklı da ortaya çıkabilmektedir. İlişki odaklı algılanan değer açısından müşterinin beklentileri ve gereksinimleri ön plandayken ürün odaklı algılanan değer ise ürün ya da hizmete dair algılanan kalite ve fiyat önemlidir (Graf ve Maas, 2008: 7).

Algılanan değer kavramı festivaller açısından ele alınırsa bu durumun festival katılımcısının festival kapsamındaki hizmetleri deneyimlemesinin ardından ortaya çıktığı söylenebilir. Bu değerın ortaya konmasında katılımcıların festivale katılım göstermek için katılmak durumunda kaldıkları maliyetler ile elde ettikleri faydayı karşılaştırmaları gereklidir. Bu karşılaştırmada faydanın ağır basması halinde festivalin algılanan değerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Kim vd., 2010: 220).

2.4.5.2. Festival Memnuniyeti

Lee ve Back (2008: 331) memnuniyet kavramını tüketicilerin tüketim faaliyetlerinden kaynaklı tecrübelerini değerlendirmesi üzerinden açıklamaktadır. Festival memnuniyeti ise algılanan değerden farklı olarak doğrudan katılımcının festivalden aldığı tatmin hissidir. Bu açıdan bakıldığında festivallerin katılımcı sayısının artırılması noktasında festival memnuniyetinin yüksek tutulması ve katılımcıların deneyimlerinin bu çerçevede gerçekleşmesinin gözetilmesinin önemi de ortaya çıkmaktadır (Kim vd., 2010: 220). Festival organizatörlerinin katılımcıların gereksinimlerini isabetli bir şekilde tahmin ederek festivalin

içeriğini, fiziksel unsurlarını ve festival kapsamında verilecek hizmetleri buna göre tasarımları festival memnuniyetinin artmasını sağlamaktadır (Lee vd., 2011: 688).

2.4.5.3. Festival Sadakati

Günümüzün yoğun rekabet ortamında müşterilerin mal veya hizmetlere yönelik sadakati çok büyük bir öneme sahiptir. Özellikle yeni müşteriye elde etme maliyetinin var olan müşterinin korunmasına yönelik maliyetlerden çok daha yüksek oluşunun bir sonucu olarak sadakat oluşturularak müşterilerin elde tutulması daha önemli hale gelmiştir (Yılmaz ve Çatalbaş, 2007: 83).

Lee ve Back (2008: 330) festivallere yönelik katılımcıların sadakat duygularını tutumsal ve davranışsal olmak üzere iki boyutta ele almıştır. Tutumsal sadakatin kapsamına katılımcı taahhütleri, tercihleri gibi ölçüm odaklı unsurlar girerken, davranışsal sadakat kapsamında ise çevreye tavsiye etme, gerektiğinde daha fazla ödemeye yönelik eğilimler, ağızdan ağıza olumlu iletişim gibi detaylar yer almaktadır. Festival açısından katılımcıların deneyimlerinin kalitesini yükselterek festival memnuniyeti oluşturmanın katılımcılarda festivale yönelik sürdürülebilir bir festival sadakati meydana getirebileceği görülmektedir.

2.5. Dünyada Festivaller

1980’li yıllardan itibaren kentler ve şehirleri birer üretim alanı olarak gören bakış açısı değişmeye başlamış ve özellikle kültürel tüketim merkezleri olarak kentler ve şehirler önem kazanmıştır. Bu bakış açısı değişiminde hareketle pek çok şehir hizmet ekonomisinin hareketlenmesini sağlayabilmek adına kültürel etkinlik alternatifleri arayışına girmiştir. Bunun kaçınılmaz sonucu olarak tüm dünyada bu yıllardan itibaren düzenlenen festival tarzı etkinlik sayılarında önemli artışlar yaşanmıştır (Quinn, 2009: 42).

Dünyadan festival örneklerinin değerlendirilmesi açısından farklı ülkelerin festivallere yönelik uyguladıkları ülke politikalarının dikkate alınması faydalı olacaktır. Örneğin Avustralya hükümeti festivalleri bölgesel gelişmenin kaynaklarından biri olarak gören bir yaklaşımla festivallere dair kamu politikaları üretme konusunda ciddi bir çaba göstermiş bunun sonucunda kırsal ve kentsel festival sayılarında ciddi bir artış görülmüştür (Higham ve Ritchie, 2001: 12).

Tablo 2.4 Dünyadan Festival ve Şenlik Örnekleri

FESTİVAL ADI	GERÇEKLEŞTİĞİ ÜLKE
La Merce Festivali	İspanya
Caerphilly Festivali	Galler
Kopenhag Uluslararası Film Festivali	Danimarka
Venedik Maske Festivali	İtalya
Ottobrata Hasat Festivali	İtalya

Kaynak: Şirin, 2018: 45-52.

Avrupa ülkelerinin festival tarihçelerine bakıldığında festival kavramının çok uzun yıllara dayanan bir geçmişi olduğu görülmektedir. Örneğin Londra’da düzenlenen Handel Centenary Festivalinin ilk düzenlenme tarihi 1859’dur. Hollanda’nın en bilinen festivallerinden olan Hollanda Festivali ilk olarak 1947 yılında düzenlenmeye başlamıştır. Benzer şekilde İrlanda’da devletin kamu politikalarında önemli yer tutan An Tostal Festivali 1953 yılından bu yana düzenlenmektedir (Quinn, 2005: 12).

Festivallerin kentlerin kültürel değerlerini sergilemedeki önemli işlevi bilinmektedir. Bu nedenle küçük yerleşim birimi niteliğindeki noktaların bile düzenledikleri festivaller sayesinde dünya sahnesine çıkmaları mümkün olabilmektedir. Bu anlamda özellikle o bölgelerin tarihi unsurları dikkat çekici şekilde kullanılmaktadır. Örneğin Mısır’da Nil Bounty Festivali 1992 yılından bu yana Nil Nehrinin taşım zamanlarına denk getirilerek ve uluslararası bir turizm unsuru olarak turizm bakanlığının doğrudan görev aldığı bir festival şeklinde kutlanmaktadır (Kidney, 2001: 8).

Kanada, Tayvan gibi dünya üzerinde farklı yerlerde yer alan veya farklı kültürel özelliklere sahip pek çok ülkenin ortak noktalarından biri festivallere yönelik olumlu yaklaşımın bir devlet politikası haline getirilmiş olmasıdır. Güney Afrika’da 2002 yılından itibaren geliştirilmiş olan Ulusal Etkinlik Stratejisi isimli bir program kapsamında festivallerin turizm odaklı kullanımı ön plana çıkarılmaktadır (Swart ve Christensen, 2005: 22).

2.6. Türkiye’de Festivaller

Turizm sektörünün küresel ölçekte büyük bir pazar haline gelmesi sonucu Türkiye de diğer pek çok ülke gibi rekabet ortamında kendi rolünü ve yerini belirleme arayışı içine girmiştir. Bu açıdan festivaller Türkiye için turizm sektöründe sürdürülebilir bir rekabet avantajının elde edilmesi adına çok önemli bir noktaya gelmiştir (Okumuş vd., 2012:43). Türkiye’deki pek çok kasaba ve şehir imajlarını geliştirerek bölgesel kalkınmayı teşvik edebilmek, kültürel gelişimi hızlandırmak ve daha fazla turisti bölgeye çekmek gibi pek çok farklı amaçla içerikleri farklı pek çok festival düzenlemektedir. Türkiye’de yaklaşık olarak

yılda 1300'den fazla festival ve şenliğin düzenlendiğini söylemek mümkündür (Duran ve Hamarat, 2014: 24). Aşağıdaki iki tabloda Side'ye yakın iller ve bölgelerde düzenlenen festival ve şenlikler ile Türkiye'nin farklı bölgelerinden bazı önemli şehirlerinde düzenlenen festival ve şenliklere dair bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2.5 Side'ye Yakın İller ve Bölgelerde Düzenlenen Festival ve Şenlikler

İL	FESTİVAL/ŞENLİK ADI	GERÇEKLEŞME DÖNEMİ
Adana	Adana Devlet Tiyatroları, Sabancı Uluslararası Adana Tiyatro Festivali	Nisan-Mayıs (1 Ay)
	Altın Koza Film, Kültür ve Sanat Festivali	Eylül (1 Hafta)
	Adana Havacılık ve Yamaç Paraşütü Festivali	Ekimin 4. Hafta Sonu (2 gün)
	Portakal Çiçeği Karnavalı	Nisan (1 hafta)
	Tahtacı Şenliği	Mayısın 1. Haftası
Burdur	Kemer Akpınar Geleneksel Kültür, Sanat ve Yörük Şenliği	Haziran (2 gün)
	Deliktaş Sarıkaya Kültür ve Sanat Festivali	Temmuz
	Bucak Altın Tütün Kültür ve Sanat Şenliği	Haziran (1 gün)
Antalya	Tarihi Elmalı Yeşilyayla Yağlı Pehlivan Güreş Festivali, Müzik, Kültür, Sanat Etkinlikleri	Ağustos
	Altın Nar 11. (2014) Kültür ve Sanat Festivali	Haziran
	Antalya Uluslararası Altın Portakal Film Festivali	Eylül-Ekim (1 Hafta)
	Uluslararası Antalya Caz Festivali	Haziran (1 Hafta)
Gaziantep	Gaziantep Folklor Festivali	Ağustos
	Gaziantep Kültür Hazinesi Festivali	Aralık
	Zeugma Festivali	Haziran
Hatay	Kültür ve Sanat Festivali	Ağustos
	Antakya Uluslararası Turizm Kültür ve Sanat Festivali	Temmuz
	Uluslararası İskenderun Turizm ve Kültür Festivali	Temmuz
Muğla	Ölüdeniz Kültür ve Sanat Festivali	Haziranın 4. Haftası
	Uluslararası Bodrum Dans Festivali	Mayıs
	Bodrum Çevre Filmleri Festivali	Nisan
	Datça Altın Badem Sinema ve Kültür Festivali	Eylülün 1. Haftası
	Fethiye Festivali	Temmuz
	Köyceğiz Kaunos Altın Aslan Türk Filmleri Festivali	Ağustosun 4. Haftası

Kaynak: Türkmen, 2017: 97.

Tablo 2.6 Türkiye'nin Farklı İllerinden Festival Örnekleri

ŞEHİR	FESTİVAL
ADİYAMAN	Adıyaman Uluslararası Müzik Festivali / Bal Kültür ve Turizm Festivali
AFYONKARAHİSAR	Afyonkarahisar Caz Festivali / Afyonkarahisar Klasik Müzik Festivali
AĞRI	Balık göl Festivali / Ağrı 1.Kar ve Buz Festivali
AMASYA	Amasya Uluslararası Atatürk Kültür ve Sanat Festivali / Uluslararası Geleneksel Okçuluk Festivali
ANKARA	Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali / Ankara Tiyatro Festivali
ARTVİN	11.Uluslararası Tulum ve Müzik Festivali / 18.Hopa Kültür, Sanat ve Deniz Festivali
AYDIN	Uluslararası Giritliler Festivali / Uluslararası Didim Zeytin Festivali
BALIKESİR	Ayvalık Doğa Festivali / Burhaniye Bisiklet Festivali
BARTIN	Ahşap Tekne ve Yat Festivali / Bartın İnkumu Kum Zambağı Festivali
BATMAN	Batman Yöresel Ürünler ve Hediyelik Eşya Festivali /Uluslararası Çocuk Diyarı Film Festivali
BAYBURT	Dede Korkut Kültür ve Sanat Şölenleri
BİLECİK	Uluslararası Bilecik Tiyatro Festivali / Geleneksel Kestane Kabağı Festivali
BİTLİS	1071 Malazgirt Anma Şenlikleri
BOLU	Bolu Gerede Kar Festivali / Mengen Uluslararası Aşçılık ve Turizm Festivali
BURSA	Uluslararası Bursa Festivali / İnegöl Belediyesi Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali
ÇANAKKALE	Kale Çanakkale Bisiklet Festivali / Çanakkale Uluslararası Koro Festivali
ÇORUM	Uluslararası Çorum Hitit Fuar ve Festivali / Geleneksel Ceviz Festivali Kültür ve Sanat Etkinlikleri
DENİZLİ	Geleneksel Kızılcabölük Kültür, Sanat, Tekstil ve Moda Festivali / Denizli Belediyesi Uluslararası Amatör Tiyatro Festivali
DİYARBAKIR	Diyarbakır Kısa Film Festivali / Diyarbakır Müzik Festivali
DÜZCE	Düzce Gençlik Festivali / Akçakoca Uluslararası Kültür, Turizm ve Fındık Festivali
EDİRNE	Edirne Bahar Şenliği / Trakya Müzik Festivali
ELAZIĞ	Salçalı Köfte Festivali / Geleneksel Hamsi Festivali
ERZİNCAN	Refahiye Kültür ve Bal Festivali / Erzincan Uluslararası Kısa Film Festivali
ERZURUM	Ulusal Doğa ve Su Sporları Festivali / Şenkaya Kültür, Sanat ve Bal Festivali
ESKİŞEHİR	Eskişehir Opera ve Bale Günleri / Eskişehir Sürdürülebilir Yaşam Film Festivali
GİRESUN	Çamoluk Bal Festivali / Uluslararası Giresun Aksu Festivali
GÜMÜŞHANE	Zigana Colorfest
HAKKARİ	Ters Lale Festivali / Çukurca Fotosafari ve Doğa Sporları
İĞDIR	Geleneksel Iğdır Kayısı Festivali
ISPARTA	Gül Hasat Festivali / Eğirdir Motosiklet Festivali
İSTANBUL	İstanbul Uluslararası Dans Festivali / Geleneksel Sanat ve Ekoloji Festivali
İZMİR	Efes Tiyatro Festivali / İzmir Avrupa Caz Festivali
KAHRAMANMARAŞ	Ayrancılar Yayla Şenliği / Uluslararası Şalvar Güreş Festivali
KARABÜK	Karabük Bisiklet Festivali / Müzekent Doğa ve Motosiklet Festivali
KARAMAN	Sarıveliler Karacaoğlan Kiraz Bal ve Sıla Festivali / Taşeli Kültür Sanat ve Sıla Festivali
KARS	Serhat Doğa ve Kültür Festivali
KASTAMONU	Kanyon ve Doğa Sporları Festivali / Kastamonu Gastronomi Festivali
KAYSERİ	İncesu Geleneksel Kültür ve Üzüm Festivali / Kayseri Film Festivali
KIRIKKALE	Uluslararası Karakeçili Kültür Şenlikleri
KIRKLARELİ	İlk Şeker Kültür ve Müzik Festivali / Vize Tarih ve Kültür Festivali

ŞEHİR	FESTİVAL
KIRŞEHİR	Neşet Ertaş Kültür Sanat Festivali / Kaman Kültür Sanat ve Ceviz Festivali
KOCAELİ	Kocaeli Motosiklet Festivali / Sekapark Lale Festivali
KONYA	Konyaspor Kültür, Sanat, Spor ve Alışveriş Festivali / Hüyük Kültür Sanat ve Gençlik Festivali
KÜTAHYA	Kütahya Cimcik Festivali / Simav Eynal Bisiklet Festivali
MALATYA	Uluslararası Malatya Kültür Sanat Etkinlikleri ve Kayısı Festivali / Malatya Uluslararası Film Festivali
MANİSA	Manisa Bisiklet Festivali / Doğa Dostu Festival
MARDİN	Uluslararası Mardin Uçurtma Festivali / Sinemardin Uluslararası Mardin Film Festivali
MERSİN	Uluslararası Silifke Müzik ve Folklor Festivali / Soli Güneş Festivali
NEVŞEHİR	Kapadokya Çadır Festivali / Kapadokya Film Festivali
NİĞDE	Niğde Tiyatro Festivali / Uluslararası Niğde Kısa Film Festivali
ORDU	Ünye Kültür Sanat ve Turizm Festivali / Argan Kar Festivali
OSMANIYE	Osmaniye Off Road Şenlikleri
RİZE	Pazar Müzik Festivali / Rize Uluslararası Tulum ve Müzik Festivali
SAKARYA	Sakarya Uluslararası Kısa Film Festivali / Söğütlü Festivali
SAMSUN	19 Mayıs Belediyesi Geleneksel Doğa, Kültür, Sanat ve Turizm Festivali / Kapıkaya Doğa Sporları ve Kültür Festivali
SİİRT	Uluslararası Siirt Kısa Film Festivali
SİNOP	Sinemasal Film Festivali / Gerze Kültür ve Sanat Festivali
SİVAS	Aşık Veysel Kültür ve Sanat Festivali / İmranlı Kültür Sanat Festivali
ŞANLIURFA	Takoran Kültür ve Doğa Festivali / Avrupa Spor Festivali
ŞIRNAK	Gençlik ve Huzur Festivali
TEKİRDAĞ	Çerkezköy Kültür ve Sanat Festivali / Şarköy Motosiklet Festivali
TOKAT	Tokat Motosiklet Festivali / Uluslararası Geleneksel Erbaa Yaprak Festivali
TRABZON	Trabzon Opera Bale Günleri / Uluslararası Karadeniz Tiyatro Festivali
TUNCELİ	Munzur Kültür ve Doğa Festivali / Uluslararası Yılmaz Güney Kültür ve Sanat Festivali
UŞAK	Ulubey Kanyon Kültür ve Turizm Festivali / Sivaslı Çilek Kültür ve Sanat Festivali
VAN	Uluslararası İnci Kefali Göçü Kültür ve Sanat Festivali / Üvercinka Tiyatro Festivali
YALOVA	Altınova Belediyesi Kültür Festivali / Altın Çınar Festivali
YOZGAT	Akdağmadeni Belediyesi Kültür ve Turizm Festivali / Çayıralan Bal ve Kültür Festivali
ZONGULDAK	Fındık Kültür ve Sanat Festivali / Uluslararası Devrek Baston ve Kültür Festivali

Kaynak: www.festival.com.tr

Türkiye’de özellikle son 30 yılda turizm sektöründe yaşanan büyümenin de etkisiyle festivaller ve şenlikler turizm süreçlerine dahil olmaya başlamıştır. Türkiye’de festivallerin destinasyonu bir ürüne çevirme özelliği sıklıkla turizm temelli stratejilerin içinde kendine yer bulmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİDE DÜNYA MÜZİKLERİ KÜLTÜR VE SANAT FESTİVALİ

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada bugüne kadar 18 kez düzenlenmiş olan Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali'nin etkinlik turizmi kapsamında bölgenin ekonomik, kültürel, sosyal ve çevresel gelişimi üzerindeki etkisinin, bölge halkının festivale dair görüşlerinin, önerilerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışma deseni ile planlanmıştır. Veri toplamak amacıyla derinlemesine görüşme tekniği tercih edilmiştir. Nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39).

Geleneksel olarak görüşme, gözlem, doküman inceleme ve odak grup çalışmasını içeren nitel araştırma yöntemleri araştırdıkları merkezi temaya göre farklılık gösterebilmektedir. Örneğin grup kültürünü açıklama amacındaki araştırmalarda etnografya yöntemleri tercih edilebilirken, bireyler arası sembolik etkileşimle oluşan anlamlar sembolik etkileşim kuramının varsayımları doğrultusunda incelenebilmektedir. Araştırılan konunun bütüncül olarak ele alınabilmesi için tek bir disiplini esas almak yerine disiplinler arası yöntemin kullanılması anlamayı kolaylaştırmaktadır (Özhan Dedeoğlu, 2002: 84).

Görüşme, araştırmaya katılan bireylerin belli bir konuda duygu ve düşüncelerini anlatma etkinliği olarak tanımlanmaktadır. Görüşmenin temel amacı bireyin iç dünyasına girerek onun bakış açısını anlamaya çalışmaktır. Görüşme yoluyla araştırılan konu hakkında bireyin deneyimleri, tutumları, düşünceleri, niyetleri, yorumları, zihinsel algıları ve tepkileri gibi gözlenemeyen bilgilere ulaşılması umut edilir. Yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve odak grup görüşmesi şeklinde farklı görüşme teknikleri vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 120; Sönmez ve Alacapınar, 2011: 108).

Bu bilgiler kapsamında araştırmanın alan araştırma süreçlerinde nitel bir çalışma yöntemi olan derinlemesine görüşme tekniğine uygun olacak şekilde bölge halkı, çeşitli kamu kurumu yöneticileri, yerel esnaf gibi festival paydaşlarından oluşan 12 kişi ile her biri 45'er dakika ile 90 dakika arasında değişen sürelerde derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3.3. Araştırmanın Evreni /Örnekleme Grubu

Araştırmanın evrenini Side bölgesi ve etrafında yaşayan paydaşlar oluştururken, araştırmanın örnekleme ise festival ile ilgili süreçlerin herhangi bir noktasında katılımcı, düzenleyici veya izleyici gibi farklı konumlarda bulunmuş festival paydaşı olarak nitelenebilecek 12 kişi oluşturmuştur. 12 kişi belirlenirken bölgede yaşam süresi, festivale katılma ya da festivali düzenleme durumu gibi etkiler gözetilerek belirlenmiştir. Bu kriterler gözetilerek belirlenen 25 kişi ile ön görüşme yapılmış ve mülakat tarihleri belirlenmiştir. Görüşülen 12 kişi sonucunda araştırma verilerinin yeterli olduğuna karar verilmiştir. Örneklemin 12 kişi ile sınırlandırılmasının sebebi belirli bir kişi sayısından sonra sorulara verilen cevapların birbirini tekrar eden bir yapı ile devam etmeye başlamasıdır.

Tablo 3.1 Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Cinsiyet	Meslek/Konum	Bölgede Yaşadığı Süre	Festival Açısından Yeri
K1	Kadın	Basın Danışmanı	10 yıldan fazla	Düzenleyici
K2	Erkek	Otel Müdürü	10 yıldan fazla	Katılımcı
K3	Erkek	Side Esnafı	10 yıldan fazla	Katılımcı
K4	Erkek	Otel Sahibi	10 yıldan fazla	Katılımcı
K5	Erkek	İş İnsanı	10 yıldan fazla	Katılımcı
K6	Erkek	İş İnsanı	10 yıldan fazla	Katılımcı
K7	Erkek	Side Esnafı	10 yıldan fazla	Katılımcı
K8	Erkek	Gazeteci	10 yıldan fazla	Katılımcı
K9	Erkek	Side Esnafı	10 yıldan fazla	Katılımcı
K10	Erkek	Belediye Başkan Yardımcısı	10 yıldan fazla	Düzenleyici
K11	Erkek	Side Esnafı	10 yıldan fazla	Katılımcı
K12	Erkek	Side Esnafı	10 yıldan fazla	Katılımcı

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verilerinin toplanması sırasında araştırmacı tarafından Özgen (2020) tarafından gerçekleştirilen ve İzmir ili festivallerinin değerlendirildiği araştırma, Yavuz (2019) tarafından yazılan ve Uluslar Arası Antep Fıstığı Festival'inin incelendiği yüksek lisans tezi, şirin (2018) tarafından yazılan ve festivallerin kentsel mekanlara etkilerinin araştırıldığı yüksek lisans tezi, Türkmen (2017)'nin Türkiye'de festivaller ve şenlikler konulu doktora tezi gibi yayınların taranması sonucu araştırmacının kendisi tarafından oluşturulmuş 7

soruluk bir soru setinden faydalanılmıştır. Katılımcılara sorulan bu sorulardan elde edilen yanıtlar yardımıyla festivalin bölge üzerindeki etkileri değerlendirilmeye çalışılmıştır. İlgili soru seti aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3.2 Araştırmada Kullanılan Soru Seti

Soru No	İfade
1	Festivalin Side'nin imajı üzerindeki etkileri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
2	Festivalin bölge halkının refahı üzerindeki etkileri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
3	Festivalin bölgenin kültürel kimliği üzerindeki etkileri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
4	Festivalin bölgenin ekonomisi üzerindeki etkileri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
5	Festivalin bölgeye yönelik taşıt trafiği, gürültü, bölgenin tarihi dokusunda oluşabilecek olası olumsuzluklar, kirlilik vb. sosyal maliyetleri hakkında neler düşünüyorsunuz?
6	Festivalden memnuniyet seviyeniz ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
7	Festivale dair iyileştirilmesini istediğiniz noktalar veya festivalin yapılışına dair önerileriniz nelerdir?

Araştırma kapsamında festival paydaşı katılımcıların festivale dair görüşlerinin ve festivalin bölge üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi amacıyla içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem temel olarak metinlerin analizlerinin yapılmasına yönelik olarak kullanılan bir yöntemdir. Araştırmalar kapsamında gerçekleştirilen görüşme notlarından, çeşitli medya unsurlarında yer alan yayınlara, gazete, dergi gibi yayın unsurlarına kadar çeşitli yazılı malzemenin analiz edilmesi bu yöntemin kapsamına girmektedir (Macnamara, 2005: 1).

Bu çerçevede, içerik analizi bir metine ait bilginin sistematik olarak analiz edilmesini ve araştırmacının çıkarımlar yapmasını sağlayan bir araştırma yöntemi olarak tanımlanır (Krippendorff, 2004: 25). İçerik analizinin temelinde, metinde yer alan içeriğin önceden belirlenmiş boyutlara göre sınıflandırılması, kodlanması ve sayısal olarak özetlenmesi yatar (Macnamara, 2005: 2). Bu anlamda içerik analizi, kalitatif araştırma birimlerinin çeşitli boyutlar açısından incelenmesine, bu boyutların varlığı ya da yokluğu açısından kodlama yapılmasına ve kantitatif sonuçların elde edilip yorumlanmasına olanak tanıyan bir araştırma

yöntemidir. İçerik analizinin bu özellikleri dikkate alındığında araştırmanın uygulama aşamasının bu yöntem tercih edilerek analiz edilmeye uygun bir yapıda olduğu görülmektedir.

3.5. Araştırmanın Bulguları

3.5.1. Tarihi ve Kültürel Unsurları ile Side

Side'nin tarihi ve kültürel unsurları açısından önemli bölgeleri Side Antik Kenti, Side Antik Tiyatrosu, Apollon Tapınağı, Side Müzesi gibi yerler sayılabilir. Side, Antalya Körfezi'nin doğusunda, Manavgat'ın 7 kilometre güneybatısında bulunan 350-400 metre genişliğinde bir yarımada üzerinde kurulmuştur (<https://www.kulturportali.gov.tr>). Kentin güneyinde bulunan bu limanın doğal özellikleri, kısa sürede antik dönemin önemli liman kenti olmasını sağlamıştır (Alanyalı, 2017). Side MÖ VII. yüzyılda bir yerleşim merkezi olmuştur. MÖ VI. yüzyılda tüm Pamphylia ile birlikte Lidya Krallığı'nın egemenliğine girmiş, Lidya Krallığı'nın MÖ 546'da yıkılışından sonra Perslerin hâkimiyeti altına girmiştir (<https://www.kulturportali.gov.tr>).

Büyük İskender'in Anadolu seferinde (MÖ 334) hiçbir direniş göstermeden kapılarını Makedonya kralına açmıştır (<https://www.kulturportali.gov.tr>). Side Antik Kenti, İskender'in ani ölümünden sonra Helenistik Dönem krallıkları arasında sürekli el değiştirmiştir (Alanyalı, 2017). Side, MÖ III. yüzyılda, önce Ptolemaioslar'ın, MÖ 215-189 yıllarında da Seleukoslar'ın egemenliği altındadır. MS II. ve III. yüzyıllarda parlak bir dönem yaşayan Side, IV. yüzyılda fakirleşen bir Hıristiyan şehri görünümündedir. V. ve VI. yüzyıllarda üçüncü ve son parlak zamanını yaşayan kent, Doğu Pamfilya Metropolitliği'nin başkenti olmuştur (<https://www.kulturportali.gov.tr>).

Ticaret ve liman kenti olarak tanınan Side Antik Kenti kalıntıları üzerinde XX. yüzyıl başlarında Giritli göçmenler tarafından Selimiye Köyü kurulmuştur. Bir yarımada üzerine kurulmuş olan Side, diğer Pamphylia kentlerinde olduğu gibi şehrin ana kapısından başlayan bir anıtsal cadde boyunca uzanmaktadır. Kuzeydoğudaki Büyük Kapı'dan başlayan ana cadde, Tiyatro önündeki kavis dışında hemen hemen düz bir çizgi şeklinde yarımada boyunca ilerleyerek tapınaklar yakınında büyük bir meydanla sona ermektedir. Kentin ikinci büyük caddesi de Büyük Kapı'dan kentin güneyine doğru uzanmaktadır. Her iki cadde de sütunlu olup, iki taraflarında korint başlıklı sütunlu portikler ve bunların gerisinde de bir sıra dükkân bulunmaktadır (<https://www.kulturportali.gov.tr>).

Side Antik Tiyatrosu, Side Antik Kenti'nin yer aldığı yarımada'nın daraldığı kesimde ve kentin merkezinde yer almaktadır. Tiyatronun Helenistik bir öncü yapısı olduğu halen kanıtlanabilmiş değildir. Roma Devri'nde yapı plan açısından Helenistik gelenekte yarım

daireden taşan biçimde yapılmış olmasına karşın inşa tekniği açısından Roma mimarisi geleneğinde yapılmıştır (<http://www.dosim.gov.tr/muze/32> 2019.).

Antik Side yarımadasının güneybatı kesiminde, Athena ve Apollon tapınakları bulunur. Apollon, Antik Yunan ve Roma Mitolojilerinin önemli ve nitelikli tanrı figürlerinden biridir. İdeal olarak, yüz kılı izi olmayan genç, atletik bir erkek figürü olarak tasvir edilir. Apollon Tapınağı'nın doğu tarafındaki frizleri, gözlerine bakanları taşıyabilen yılan saçlı mitolojik figür Medusa'nın kabartmalarıyla tasvir edilmiştir. Tapınak 1992'de kısmen restorasyon geçirmiştir (<http://www.sidefestival.com/>).

Manavgat ilçesi, Side Mahallesi, Side Antik Kenti'nde, M.S. II. yüzyıla tarihlenen ve M.S. 5. - 6. yüzyıllardaki ilave ve değişikliklerle günümüze kadar gelen Antik bir hamam binası (Agora Hamamı) yer almaktadır. Hamam, 1959 – 1961 yılları arasında, Yüksek Mimar Ragıp – Selma Devrez çifti tarafından üç bölümünün üzeri kapatılarak restore edilmiş ve 1962 yılında Müze olarak hizmete açılmıştır (<https://www.kulturportali.gov.tr>).

3.5.2. Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali'nin Tarihçesi

2001 yılından itibaren gerçekleştirilen Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali, kültür ile sanatı, tarih ile turizmi bir bütün olarak sanatı Side'de ve çevresinde bulunan insanlara sunarak, Side'yi dünyaya düzenlenen bu festival aracılığıyla tanıtmayı amaçlamaktadır. Düzenlenen festivale Devlet Senfoni Orkestrası, Balesi ve Korosu da destek vermektedir. Avrupa'da ve dünyada örnekleri bulunan festivallerin kendi isimlerini taşıyan orkestraların ilk örneğini Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali gerçekleştirmiştir. 2010 yılında EFA (Avrupa Festivaller Birliği) üyesi ve ilk adı Side Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali olan bu festival, dünya çapında sanatçı ve grupları Side Antik Tiyatrosunda sanatseverlerle buluşturmaktadır (<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-62720/side-uluslararası-kultur-ve-sanat-festivali.html>).

3.5.3. Festivale Turistlerin Katılımı

Festivalin bölgede o tarihlerde bulunan turistler için önemli bir çekicilik unsuru olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra özellikle Festival tarihlerinde gelen turistler de bulunmaktadır. Festivale katılım noktasında yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir.

“Festival zamanlarımızda Side'nin çevresindeki otellerde konaklayan turistler özel rehberler kanalı ile getiriliyor. O zamanlarda turistler daha önceki yıllarda gelip izleyip döndüklerinde anlatanlar mutlaka o

festival zamanına da denk getirmeye çalışıyor. Çok değişik anılarla ülkelerine dönüyorlar” (K1 görüşme notları, 2020).

“Side’nin Uluslararası bir yer olduğunu bence buraya gelen bütün misafirlerimize gösteriyor. Çünkü zaten Almanya’dan, Rusya’dan, Norveç’ten, İsveç’ten gelen bütün misafirlerimiz o dilde şarkı söyleyebilen o dilde kendini hissettirebilecek dans eden dansçıları görünce buranın uluslararası bir yer olduğunu daha iyi anlıyor bence” (K7 görüşme notları, 2020).

“Turizm açısından çoklu kültürlü bir yapı ortaya koyuyor. Dünyanın her yerinden insanların taşındığı bir coğrafya” (K8 görüşme notları, 2020).

“Düzenlendiği tarih Eylül ayı. Genelde o zaman yabancılar geliyor ve o yabancılar da bizim eski müşterilerimiz. Buraya sahip çıkan Side’ye sahip çıkan Sideli olmuş olan misafirler geliyor. Ve bir nevi o tarihte gelirken bu festivalin o tarihini de kıstas olarak alıyorlar. Yani onu da hesap ediyorlar” (K2 görüşme notları, 2020).

Bölgede otellerde konaklayan turistler açısından da Festival önemli bir rekreatif etkinlik rolüne sahiptir.

“Yerli ve yabancı sanatçıları ağırlıyoruz. Festivalimizin de katkısıyla Side’yi yılda 5 milyon turist ziyaret ediyor. Bu 5 milyon turistin en az yarısından fazlası buraya geldiklerinde festivalimiz ile iç içe oluyorlar” (K1 görüşme notları, 2020).

“Bu insanların otellerden dışarıya çıkmasının belki en önemli etkenlerinden bir tanesi bu festivaller. Dünden bugüne ortaya konan, sanatsal etkinliklerin ötesinde bir küreselleşmenin de bana göre buraya çok ciddi katkıları var. Turizm açısından çoklu kültürlü bir yapı ortaya koyuyor. Dünyanın her yerinden insanların taşındığı bir coğrafya.” (K8 görüşme notları, 2020).

Festivale Antalya ve çevre illerden de katılım olmaktadır.

“Bölgeye yerli ve yabancı turist festivale katılmak için geliyorlar, bulunuyorlar bu bölgede. Yani yerli turistleri sadece Antalya bölgesi değil yakın iller veya uzak illerden bu festivale katılmak için gelenler oluyor. Akabinde yabancı turistlerde tatil tarihlerini bu festivale denk getirerek katılıyorlar. Bu anlamda tabi ki Türkiye anlamında dünya anlamında bu festival bölgeye bir imaj sağlıyor, katkı sağlıyor tanıtım anlamında da” (K3 görüşme notları, 2020).

“Özellikle amfi tiyatrodaki düzenlemiş olduğumuz etkinliklerde inanın bazen amfi tiyatrunun yetersiz kaldığı bile gözlemlenmiştir” (K10 görüşme notları, 2020).

3.5.4. Festivalin Çekicilik Unsurları

Görüşme sonucunda festivalin çekiciliğine dair elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir.

Festival Side’nin tarihi ve kültürel imajını güçlendirmektedir.

“Şimdi Side bölgesi zaten Türkiye’de bir imajı olan bölgedir. Kültürel anlamda da tarihsel anlamda da bir imajı olan bölgedir. Tabi bunun yanı sıra festivalin düzenlenmesinden kaynaklı da prestiji ve imajı tabi artıyor.” (K3 görüşme notları, 2020).

Özellikle Side Antik Tiyatro’da gerçekleştirilen konserler büyük ilgi görmektedir. Tarih ve müzik uyumu Festivale ayrıcalık katmaktadır.

“Antik Tiyatrodaki konserlerimiz çok etkili oluyor. Orada antik tiyatronun tarihi ortamda bu festivali yaşamakta kendi ülkelerine döndüklerinde bir anı vesilesi oluyor. Ülkelerine döndüklerinde biz şöyle bir festivale gitmiştik, katılmışık şu sanatçıyı dinlemiştik gibi anlatabiliyorlar. Antik ortamda konserleri dinlemek, müziğin tarihle buluşmasını o ses uyumunu gerecekten Side’deki festivalin tüm Türkiye’deki festivallerden ayrı bir havası ayrı bir atmosferi ve önemi var” (K1 görüşme notları, 2020).

3.5.5. Festivale Destek

Görüşme sonucunda festivale desteğe dair elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir.

Side koruma altında antik bir kent özelliğine sahip olduğundan normal şartlarda birçok aktiviteye izin verilmemektedir. Ancak bu Festivale Kültür ve Turizm Bakanlığı önemli ölçüde destek vermektedir.

“Kültür ve Turizm Bakanlığı da bu konuda bize destek veriyor. Çünkü orada konsere çok izin verilmiyor oranın yapısından dolayı ama bizim ilişkilerimiz iyi olduğu için birkaç konserin orada yapılmasına izin veriliyor.” (K1 görüşme notları, 2020).

Festivalin organizasyonunda çok paydaşlı bir sistem kurulabilirse gerek bütçe bakımından gerekse planlama bakımından daha başarılı olacaktır.

“Festival nasıl olacak esnaf ile ilgili boyutu nedir? Ne yapalım? Nasıl olsun? Bu tür yaklaşımlar yok. Esnaf da kopuk festivalden. Çok az esnaf gidip gösterileri izliyordur. Daha fazla esnafın sahiplendiği bir şey yapılabilir. Eснаfların bilgilerine başvurulabilir” (K11 görüşme notları, 2020).

“Şimdiye kadar esnaflar ile ilgili koordineli bir çalışma olmadı diye düşünüyorum. Çünkü yıllardır burada esnaflık yapıyorum. Benim bilgime kimse başvurmadı. Ben önemli değilim. Daha bilgili olan insanlar vardır. Madem biz bunları yapıyorsak bütçe de ayırıyorsak buna daha iyilerini yapabiliriz daha ses getiren bir şeyler yapabiliriz. Yani bu beldeyi daha iyi bir şekilde tanıtabiliriz diye düşünüyorum” (K12 görüşme notları, 2020).

3.5.6. Festival Programı

Görüşme sonucunda festival programına dair elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir.

Festival Apollon Tapınağında oldukça dikkat çeken bir kokteyl ile başlamaktadır. Akşamüstü gün batımı konserleri ile 10 gün devam etmektedir.

“Zaten ilk etapta festival 10 gün sürüyor. Apollon tapınağındaki kokteyl ile başlıyor. Yerli yabancı turistler geldikleri zaman nezih bir atmosferde “ne oluyor?” diyorlar. Gerçekten güzel oluyor. Akşamüstü gün batımı konserleri oluyor” (K1 görüşme notları, 2020).

Festivalde yer alan sanatçılar özenle seçilmektedir. Ancak ne kadar üst düzey sanatçı gelirse kalitenin o kadar artacağı görülmektedir.

“Festivallerin zaten bölgeler arası oldukça düzgün yapıldığı zaman iyi sanatçı seçimi ile festivallerin olumlu etkisi olur. Ve sürekli olması, iyi seçimler yapılması şartıyla. Side’de büyük çoğunluğu da bugüne kadar yapılan iyiydi. İyi seçilmiş sanatçılar vardı” (K4 görüşme notları, 2020).

“Yapılan her şeyin mutlaka bir katkısı olur. Bu yapılan etkinliğin hangi boyutta olduğu ile de doğru orantılı. Uluslararası bir festival yapıyorsanız bu tabii ki uluslararası bir ses getirir. Veya çok iyi müzik gruplarını getiriyorsanız, mesela Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası gibi ben hatırlıyorum bundan önceki Belediye Başkanı döneminde yurtdışından bir kemancı geldi. Apollon Tapınağında yapılmıştı. Ben ömrümde bu kadar güzel bir keman resitali dinlemedim. Hala etkisi altındayım. Tabii ki getirilen grupların kalitesi ile de doğru orantılı” (K11 görüşme notları, 2020).

Festival zamanı yoğun sezon yerine sezon başına alınırsa sezonun uzatılmasına da katkı sağlayacaktır. Festivalin kalitesi tüm paydaşların fikirleri alınarak geliştirilebilir.

“Nokta atışı hareketlerle imajımız daha iyi yere gelebilir. Daha iyi bir organizasyon yapılırsa ben birkaç eksikliği olduğunu düşünüyorum. Ama imaj anlamında çok iyi tanıtımı yapılıyor Side’nin. Çünkü gelen sanatçılarımız da iyi. Sezon başında olması daha iyi olur diye düşünüyorum. Nisan aylarında yapılmasının daha iyi olacağını düşünüyorum” (K9 görüşme notları, 2020).

Festival zamanı yoğun sezon yerine sezon başına alınırsa sezonun uzatılmasına da katkı sağlayacaktır. Festivalin kalitesi tüm paydaşların fikirleri alınarak geliştirilebilir.

“Eylül de yapılıyor Ekim ayına sarkıyor. Dediğim gibi sezon başı olmasını daha çok isterim. Özellikle yerli turist için” (K9 görüşme notları, 2020).

Festival tarihinin yeniden gözden geçirilmesi ve değiştirilmesine yönelik bir talep söz konusudur. Festival tarihinin değişikliği katılımcı sayısını artırabilir.

“Festivalin yapılmış olduğu tarih başlangıç tarihi Eylül 15 inden sonra Ekim’in 15 arası olması daha iyi olur bence. Çünkü sezon Ekim’e doğru kayıyor. Başında da bir yoğunluk var bir turizmci olarak

söylüyoruz. Hem havalar sıcak hem oteller dolu. Kutlama açısından Eylül 15 ile Ekim 15 arası olması daha iyi” (K2 görüşme notları, 2020).

“Festivalin yapıldığı tarih bence uygun bir tarih değil. Bu tarihi farklı bir tarih ile yansıtırsalar en azından bölgedeki turizm katkısı anlamında daha çok faydası olur. Zaten yapıldığı tarih turizmin devam ettiği bir tarih. Yani o zamanda yerli ve yabancı turist zaten o bölgede oluyor. Ama bu festivali farklı bir tarihe yansıttığımızda başka dönemlerde de faydalanma şansımız olacaktır” (K3 görüşme notları, 2020).

“Tarihi ile ilgili sıkıntılar olduğunu düşünüyorum. Festival sezon sonunda Eylül ayında gerçekleşiyor. Yani tanıtım ile birlikte daha uzun sürece de yayılabilir. Tarihi daha fazla sarkıtabiliriz. Kesinlikle geriye doğru değil yani Temmuz, Ağustos ayı değil de Ekim ayına sarkıtabiliriz, günlere yayabiliriz” (K5 görüşme notları, 2020).

“Buradaki festival tarihi Eylül ayına denk geliyor. Dolayısıyla Eylül ayına denk gelmesinden dolayı okulların açılması, tatilcilerin büyük bir bölümünün ülkeyi terk etmesi gibi bana göre bazı olumsuz unsurlar var. Gönül ister ki bu festival daha önceden başlasın ve bölgeye daha önceden gelmiş, okulların açılmadığı, işyerlerin açılmadığı, insanların daha yoğun dönemlerde bu festivali başlatıp daha uzun bir süreçte bölgeye gelmiş aşağı yukarı tüm konuklara bu güzel organizasyonu izlettirebilsek. Bu anlamda bir eksikliği hissediyoruz mutlaka” (K10 görüşme notları, 2020).

3.5.7. Festivalin Kültürel Etkileri

Görüşme sonucunda festivalin kültürel etkilerine dair elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir.

Özellikle festivalin çoklu kültürlü yapısı nedeniyle birçok farklı kültürden insana ulaşma şansı yakalıyor oluşu bölgenin ulusal ve uluslararası imajı açısından çok ciddi faydalar sağlamaktadır. Festivalin çoklu kültürlü yapısı sayesinde çok farklı ülkelerden ve kültürlerden insanların bir araya gelmesi mümkün olmaktadır.

“Gün batımında limandaki sahnede Meksikalı bir sanatçının, yurtdışından gelen bir sanatçının gitarla şarkı söylemesi, caz dinlemek çok güzel oluyor” (K1 görüşme notları, 2020).

“Side'nin olumlu bir imajı var. Side'nin, turizmin nitelikli hale dönüşmesine müzik severlerin dışında insanları kaliteli ve sosyal yanı yüksek insanların ilgisini çekmeye vesile olan bir festival. Dolayısıyla antik şehrin veya turizmin hareketlerinin daha nitelikli hala gelmesine katkı sağlıyor” (K5 görüşme notları, 2020).

“Side'nin Uluslararası bir yer olduğunu bence buraya gelen bütün misafirlerimize gösteriyor. Çünkü zaten Almanya'dan, Rusya'dan, Norveç'ten, İsveç'ten gelen bütün misafirlerimiz o dilde şarkı söyleyebilen o dilde kendini hissettirebilecek dans eden dansçıları görünce buranın uluslararası bir yer olduğunu daha iyi anlıyor bence” (K7 görüşme notları, 2020).

“Bu festivalde de adı üzerinde dünya müzikleri dediğimizde buraya gelen sanatçılar, müzik grupları ve akabindeki yabancı turistler bölgede etkileşime katkı sağlıyor. İnsanların bir arada olması, insanların birbiri ile etkileşimden kaynaklı kültürel anlamda etkileşim oluyor. Tanıma fırsatı oluyor. Birbirlerini, kültürlerini, yeme içmelerini, yaşama tarzlarını, müzik anlayışlarını tanıma fırsatı buldukları için birbirlerine etkileri oluyor” (K3 görüşme notları, 2020).

“Burasının toplumsal yapısına baktığınız zaman Side’nin merkezinde bir Girit etkisi görürsünüz. Bir dönem Girit’den gelen insanların bu bölgede daha baskın bir yapıya sahip olduğunu görebiliyorsunuz. Bu kişilerin daha çok turizm sektöründe çalışan kişiler olduğunu görebiliyorsunuz. Bir yandan tabii burada bir Yörük kültürü de var. Yani Toroslardan deniz seviyesine inmiş bir Yörük kültürü var. Bu iki kültür zaman zaman ufak da olsa aynı potada buluşabiliyor. Turizm aslında kültür paylaşımında en önde gelen sektörlerden biridir. Festivallerin bunu belki bir noktada toplaması açısından büyük bir önemi olduğunu söylemek mümkündür” (K8 görüşme notları, 2020).

“Festivalin bölgenin kültürel kimliği anlamındaki etkisi yadsınamaz. Tabii bu dünya müzikleri festivali olduğu için ve Side’ye gelen insan dokusunun büyük bir bölümü Türkiye’ye dışarıdan gelmiş insanlar olduğu için ve bölgedeki sanatsal etkinlikleri yöre halkı veya çevreden gelen, Türkiye’de yaşayan çevreden gelen insanların birlikte izlemesi ile büyük bir kültür paylaşımı yaşanmaktadır kendi aralarında. Yani bu nedir? Giyim, kuşam, gelenek, görenek gibi bazı temel özelliklerimizin başkaları tarafından da tanınmış olması başkaları tarafından da görülmesi dolayısıyla kültürel anlamda ciddi bir katkı koyduğunu düşünüyoruz” (K10 görüşme notları, 2020).

Festival bölgenin kültürel mirasının gelecek nesillere aktarılması için önemlidir. Kültürel mirasın sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır.

“Festivalde sadece konser etkinliklerimiz olmuyor bizim daha çok bölgenin kültürü tanıtacak mesela Giritlim kültürümüz var. Giritliler yıllar önce 60 hane olarak oraya yerleşmişler ve o kültürü Side’de yaymışlar bugüne kadar. Gelişmiş o aileler bugüne kadar taşınmış. Hala içinde yaşayan Giritliler var. Girit kültürünün tanıtımı için de bizim Side içerisinde yaptığımız Girit Kültür Evimiz var. Müze niteliğinde onun dışında da Girit kahvesi yeniden bir oluşum yapıldı, açıldı. Orada etkinliklerimiz oluyor. Giritlilerin eski zamanlarda yaptığı faaliyetleri tanıtıyoruz. Geriye dönüş gibi oluyor. Geçtiğimiz yıl ilk defa belediyemizde bir oluşum olan Toros Kadınları da oradan bir stant açıp bölgemizin yiyeceklerini, el işi ve ürünlerini tanıtma fırsatı yakaladı. Gelen turistlerimiz Türk kültürünü, bölgemizi tanımış oluyor. Kültürlerin tanıtımına fırsat sağlıyor” (K1 görüşme notları, 2020).

Festival bölgenin kültürel mirasının gelecek nesillere aktarılması açısından önemli bir araç özelliğini taşımaktadır. Ayrıca yerel halkın bölgenin tarihi ve kültürel özellikleri ile ilgili olarak daha fazla bilgi sahibi olması açısından da festivalin önemli bir etkisinin olduğunu söylemek mümkündür.

“Belediyelerin bir görevi de geçmiş kültürleri gelecek nesle olduğu gibi aktarabilmektir. Bizim amacımız da geçmişte Manavgat ve Side’nin kent tarihini Side’yi ayrı olarak değerlendirmeden gelecek nesillere aktarabilmek. Side Manavgat’ın içinde olan bir parçasıdır. Manavgat’ta tarih bilmek çok önemli, geçmişini bilmeyenler geleceğine yön veremezler. Bir kültür aktarımı da yaşanmış oluyor festivaller vesilesi ile. İnanın Manavgat’ta şöyle söyleyeyim size daha Manavgat’ı tanımayan mesela uzak mahallelerimiz var. Manavgat’ın kent merkezinde bir şelaleye gidememiş bir Antik Side’yi görememiş, o Side’deki Apollon Tapınağını izleyememiş, geçmişte hangi uygarlıklar burada yaşamış

bugüne kadar, neler yapmışlar, ne üretmişler, ne yemişler, ne içmişler bunu bilmeyen insanlarımız var. Onlar da günlük yaşam streslerine kapılmışlar. Hayat telaşı, özellikle kırsal kesimde yaşayan insanlarımızın bağ, bahçe telaşından dışarıyı görmemiş kadınlarımız var örneğin. Bizim bunlara yönelik de projelerimiz oldu. Onları alıyoruz Toros Kadınları kapsamında Side’yi gezdiriyoruz. Şelaleyi gezdiriyoruz. Onlara o kültürleri tanıtmaya çalışıyoruz. Kendi kültürlerini yeniden hatırlatıyoruz. Bu çalışmalarımız da var. Festivaller kültürleri geleceğe aktarmayı biraz daha kolaylaştırmış oluyor” (K1 görüşme notları, 2020).

3.5.8. Festivalin Ekonomik Etkileri

Görüşme sonucunda festivalin ekonomik etkilerine dair elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir.

Festival özellikle bölge esnafının iş yapış sıklıkları üzerinde yarattığı olumlu etki ile bölgenin ekonomik refahına katkı vermektedir.

“Dünden bugüne ortaya konan, sanatsal etkinliklerin ötesinde bir küreselleşmenin de bana göre buraya çok ciddi katkıları var. Ekonomik tarafı belli zaten” (K8 görüşme notları, 2020).

“Şimdi bu bölgede çok fazla insan gelir sağlıyor. Gelir sağladığı içinde tabi bölgede yapılan festival bu anlamda işletmecilere gelir sağlıyor. Gelir sağladığı için de insanlar bu anlamda memnunar aslında. Neden memnunar dediğim gibi imajı yüksek bir festival olduğu için yerli, yabancı turist akımı oluyor bu bölgede. Bölgede festival sürecinde nüfus anlamında da o tarihlerde tatil yapan veya o bölgeye gelip festivale katılan insanlar tarafından da kalabalık bir kitle oluşuyor. Bu kitle de buradaki işletme sahiplerine katkı sağlıyor. Katkı sağladıkları içinde bölgedeki insanların refahı anlamında yüksek bir potansiyele sahip” (K3 görüşme notları, 2020).

“İnsanlar buraya yarım saatliğine gelmiş olsa bile festival zamanlarında dört beş saat burada kalıyor. Buda bütün çevre esnafa katkı sağladığını düşünüyorum” (K7 görüşme notları, 2020).

“Turizm çok farklı bir konu olarak değerlendirilmeli. Acenteler boyutuyla, konaklama boyutuyla, ulaşım boyutuyla, gastronomiyi veya orada satılan unsurları saymıyorum bile. Yani her festival bu bölgenin insanına birebir dokunan birebir ekstra ekonomi yaratan, çok hesaplanamayan ama ekstra ekonomi yaratan bir gelir durumu yaratıyor. Bunu hangi esnafa sorsanız buna benzer ifadeler kullanır” (K8 görüşme notları, 2020).

“Dolayısıyla buraya gelen her bir birey aynı zamanda burada yemek yeme zorunda, değişik ihtiyaçlarını karşılamak zorunda, alışverişini yapmak zorunda, konaklamak zorunda. Bu da tabi bölge insanına çok ciddi anlamda katkı koymaktadır” (K10 görüşme notları, 2020).

“Evet bölgeye ekonomik anlamda katkısı var. Çünkü geniş kapsamlı bir festival. Festivale katılım ciddi oranda yüksek. Bölgeye festival için gelen insanlar bu durumda konaklama, yeme içme gibi ihtiyaçlarını bölgede sağladıkları için bölgede işletmelere büyük anlamda katkı sağlıyor. Bu durumdan da işletme sahibi olarak biz memnunuz. Bize katkısı olduğu için bizler için de güzel bir durum. Bölgenin prestiji için de güzel bir durum. Ekonomik anlamda bize yüksek oranda katkıları oluyor” (K3 görüşme notları, 2020).

“Gerçekten ekonomik anlamda bölgede çok katkısı olan bir festival olduğunu söyleyebilirim. Yaklaşık 20 gün süren bir süreçten bahsediyoruz. 20 günlük süreçte pek çok sanatçının dışında sadece bu etkinliklerin tamamını izlemek için gelen insan toplulukları da var. Ve çok ciddi anlamda insan topluluğu bunlar. Bunların her biri bölge ekonomisine çok ciddi katkı koymaktadır” (K10 görüşme notları, 2020).

Festivalin bölgenin ekonomik refahına olan etkisinin artırılması için festival nedeniyle bölgeye gelmekte olan turist yapısının daha üst seviyeye çekilmesi veya festivalin katılımının artırılması faydalı olacaktır.

“Ama bölgemizin ekonomisi turizme dayalı geliştiği için dolayısıyla bu ekonomiden bütün katmanlar pay alıyor. Bölgede yaşayan insanlar, bütün sektörler pay alıyor. Bölgeye gelen turistlerin daha kolay para harcayan, daha çok harcama yapabilen daha nitelikli diye kişilere dönüşmesi sonucu ekonomik gücü yerinde olan insanların tercih edebileceği bölge haline gelmek veya o tip insanların ilgisini çekmek önemli. O nedenle doğrudan yok ama dolaylı olarak var” (K5 görüşme notları, 2020).

“Festival sayesinde bir anlamda halkımıza bir nebze de olsa sosyalleşme imkanı tanımış oluyoruz. Onlar geliyorlar, burada festival alanlarımızda geziyorlar, aileleri ile alışveriş yapıyorlar. Geçiyorlar konserlerini izliyorlar. Böylece insanların kaynaşması mümkün oluyor. Esnaflarımız da bundan kazanç sağlıyor. Festivallerin yoğunluğunda alışveriş artıyor. Bölgedeki esnaf festival öncesindeki yaptığı satışın 3 katını 5 katını festival dönemlerinde yaptığından esnaflarımız da festival dönemini ipe çekiyor. Amaç zaten onlara can suyu olabilmek, onların da satışlarını artırabilmektir” (K1 görüşme notları, 2020).

“Bölgelerde yapılan çok büyük katılımlı festivaller hariç festivallerin bölgeye direk gelir olarak görülmesi mümkün değil. Ama bölgenin kalitesini artırır. Reklamını yapabiliyorsanız bunların o şekilde dolaylı bir gelir elde eder” (K4 görüşme notları, 2020).

“Festivaller tabii uzun sürse ve bunların belki tanıtımı biraz daha iyi yapılabilse, Side’ye 5-6 km uzaktan değil de uzaktan Kemer’den, Alanya’dan daha fazla katılımcı getirilebilse belki kapasite almayabilir ama çok daha fazla çok daha geniş bir zamana yayılsa çok daha etkili olacaktır” (K8 görüşme notları, 2020).

3.5.9. Festivalin Bölge Üzerindeki Sosyal Maliyetlere Dayalı Etkileri

Görüşme sonucunda festivalin bölge üzerindeki sosyal maliyetlere dayalı etkilerine dair elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir.

Yerel yönetim bölgenin trafik, çevre kirliliği, tarihi dokunun zedelenmesi gibi alanlarda festivalden olumsuz etkilenmemesi için ciddi bir çalışma göstermektedir.

“Mesela geçen yıl itibariyle Manavgat Belediyesinin Side’nin yeniden restore edilmesi ile noktasında çalışmaları var” (K8 görüşme notları, 2020).

“Belediye olarak buna asla izin vermiyoruz. Side festivalimiz araç geçişinin olmadığı bölgede gerçekleşiyor. Side kapı girişinden itibaren şimdi zaten yeni düzenleme ile nizamiye ye kadar geriye çekildi o nokta. Sadece belediyelerimizin traktörleri var, onlarla kapıya kadar taşıyor. Kesinlikle araç trafiği şu anda olmuyor. Yeni bir düzenleme ile Side'nin yayalaştırması çalışmalarımızla o trafik olayını kapattık. Yok oldu. Dışarıda iniyor turist. İçeriye yürüyerek orada bir trafik sıkışıklığı olmuyor” (K1 görüşme notları, 2020).

“Araç trafiği ile ilgili fazla bir şey söyleyemem. Çünkü müzede yapılması gereken müzede yapılıyor, tiyatrodaki yapılması gereken tiyatrodaki yapılıyor. Ve diğerleri de şehrin içinde. Ve Apollon Tapınağı'nın arkasında yapılan yerler. Bunlarla ilgili zaten belediye olarak nerde yapılması gerekiyor ise düzenlemeler yapılıyor” (K2 görüşme notları, 2020).

“Bunlar tedbir alınarak çözülebilecek şeyler. Ben o konuyla ilgili ciddi bir sıkıntı oluşmadığını düşünüyorum” (K5 görüşme notları, 2020).

“Örneğin taşıt trafiğini dışarıdan başlatıyoruz. Side'nin içine kadar araç almıyoruz. Gürültü kirliliği özelinde seçmiş olduğumuz sanatçı topluluklarında kesinlikle bölgeyi rahatsız edecek veya bölgenin tarihi dokusuna zarar verecek sanatçı gruplarından seçmiyoruz” (K10 görüşme notları, 2020).

“Zaten bunlara genelde dikkat ediliyor. Ama bazı eksiklikler illa ki vardır. Side'ye artık belli bir saatten sonra araç alınmıyor. Tapınağın yanında da gürültü gibi durumlar nedeniyle oradaki doğaya zarar verildiğini de düşünmüyorum. Önlemlerin alındığını düşünüyorum” (K12 görüşme notları, 2020).

Festival kapsamındaki konser gibi bazı aktivitelerin tarihi mekanlardan farklı yerlerde yapılması veya yeni etkinlik alanlarının açılması faydalı olacaktır.

“Tarihi yapının olduğu yerde elektronik cihaz çalışmaz. Bir mikrofon, hoparlör sistemi olmaz. Olmamalı. Bence ne Side tiyatrosunda ne Tapınağın olduğu bölgede ses sistemi çalışmamalıdır. Onlar dışarıda olmalı” (K6 görüşme notları, 2020).

“Bölge anlamında ise elbette bu yapılan festival Side bölgesinin tarihi yerlerinde yapılıyor. Antik tiyatronun içinde yapılıyor. Antik Tiyatronun içerisinde senelerin verdiği bir bölgedeki yıpranma payını düşününce insanların katılımı da bu anlamda azalıyor. Evet katılım iyi ama daha fazla olabilir. O yüzden bölgede daha iyileştirmeler veya yapılacak olan festivalin alanlarını daha fazla genişletebilirse bu anlamda daha da fazla katkı sağlanabileceğini düşünüyorum. Daha geniş alana yayılsa, değişik aktiviteleri farklı alanlarda yapılırsa o anlamda hem bölgedeki işletmelere hem de bölgedeki imajı hakkında daha da katkıları olabileceğini düşünüyorum” (K3 görüşme notları, 2020).

3.5.10. Festivale Yerel Halkın Bakışı

Görüşme sonucunda festivale yerel halkın bakışına dair elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir.

Genel olarak yerel halk tarafından festivalin sahiplenildiği görülmektedir. Bölgenin tarihi yapısı bu anlamda önemli bir kaynaştırıcı etki yapmaktadır.

“Şimdi Side’den ve Manavgat’tan yerli halkın katılımı da desteği de arttı. Yani herkes bir nevi festivali sahiplenmiş oldu” (K2 görüşme notları, 2020).

“Ben aynı zamanda buralıyım. Ailem de burada yaşıyor. Tabi festival bir hareket ailem de bekliyor, gitmek istiyor. Eşim yabancı her festivale katılmak istiyor. Beni de zorluyor, götürüyor. Annem, babam burada olan festivallere yakın oluyoruz. Gidiyor, geliyorlar. Tabi onlar için de değişiklik oluyor. Faydalı bir etkinlik diye düşünüyorum” (K9 görüşme notları, 2020).

“Tabi ki bu bir kültürdür. Bu tür etkinliklere katılmak bazı aileler için gayet iyi bir fırsattır yani. Durumu iyi olmayan insanlar da faydalanabiliyor. Çocuğunu oraya götürebiliyor. Eşini oraya götürebiliyor. Çok önemli, toplum olarak da insanların durumlarından dolayı faydalanabileceği bir faaliyet olduğunu düşünüyorum” (K12 görüşme notları, 2020).

3.5.11. Festivalin Tanıtım Faaliyetleri

Görüşme sonucunda festivalin tanıtım faaliyetlerine dair elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir.

Festivalin yerel basından ziyade ulusal basında çok daha fazla tanıtımının yapılması gerekmektedir. Festivalin tanıtım faaliyetlerine daha fazla önem verilmelidir.

“2. Sayfa haberlerde 3. Sayfa haberlerde değil, bölgemiz son dönemlerde 3.sayfa haberlerde yer almaya başladı. Keşke 2.sayfa haberlerde yer alabilsek. Birkaç seyahat acentesi sahibi arkadaşım ile konuştuğumda Side’yi pazarlarken “festivalden dolayı Side’yi çok sevmişim” diyen kimseye rastlamadım dediler” (K6 görüşme notları, 2020)

“Bazı festivallerden kimsenin haberi olmadan, ansızın bir pano yazıyorlar. Bilmem ayın kaçında bilmem önümüzde ayın kaçında diye yazılıyor ama bunlar öyle değil. Çalışılmış olsa, insanlar bilgilendirilmiş olsa daha faydalı olacağını düşünüyorum” (K12 görüşme notları, 2020).

“Bizler o dönemlerde festival dönemlerinden bir ay öncesi çalışmaya başlıyoruz. Öncelikle hangi sanatçıları ağırlayacağımıza hangi bölgelerde konuşlanıp, sahneler kurulup, halka hitap edeceğimize sonra tanıtım çalışmalarımız başlıyor. Görsellerimiz hazırlanıyor. Her sanatçıya ayrı ayrı görseller hazırlanıyor. İşte kent içerisinde nerede tanıtım yapacağız, Antalya içinde nerelerde tanıtım yapacağız ve dünya ile ilgili dünyaya nasıl duyurabileceğimiz bununla ilgili tanıtım çalışmalarının startını veriyoruz. Festivalimiz genelde Eylül ile Ekim arasına doğru oluyor. Ondan önce biz Antalya’da büyük bir basın lansmanı ile başlıyoruz. Bizim bütün festivallerimizi de içine alarak böyle bir konseptte ilerliyoruz. Antalya, İstanbul basınının davet edildiği bir basın lansmanı düzenliyoruz. Onun dışında İstanbul’dan magazin, kültür, sanat ile ilgili basın mensuplarını burada konaklatıyoruz. Onlar bütün gün festival boyunca (10 gün sürüyor genellikle) gezerek alanda gördüklerini, yaşadıklarını gerek gazetede ki sütunlarına gerek görsel olarak görsel basına yansıtmaya çalışıyorlar. Elimizden geleni yapıyoruz” (K1 görüşme notları, 2020).

“Ben basın mensubu arkadaşların biraz daha festival dönemlerinde tanıtımı biraz daha fazla yapmaları gerektiğini düşünüyorum. Basın biraz duyarsız kalıyor. Ama festivali ne kadar çok duyurursan yurtdışından o kadar çok konuk gelir. Ne kadar çok duyurursak kentimize o kadar gelir gelir. Bunun her bir vatandaşımıza geri dönüşü mutlaka olacaktır. O yüzden basına büyük bir iş düşüyor burada. Gerek yerel basın gerek ulusal basın bu tip etkinlikleri daha çok duyurursa yurtdışında da az çok sesimiz

duyurursa bunun artı olarak, gelir olarak dönüşü olacaktır. Hepsi birbirine bağlantılı” (K1 görüşme notları, 2020).

“Tabi Side Uluslararası Side Müzik Festivali daha çok duyurularak, Manavgat’ta yaşayan insanlarla, Manavgat’ı ziyaret amacıyla veya Manavgat’ta misafir olan insanların birlikte izledikleri bir program haline dönüşebilir” (K5 görüşme notları, 2020).

“Basının biraz daha ilgi göstermesinin gerektiğini düşünüyorum. Bizler rutin haber servislerimizi yapıyoruz, duyurularımızı yapıyoruz. Hangi gün hangi sanatçının sahneye çıkacağını nerelerde ne tür etkinlikleri, kültür ve sanat etkinlikleri yapılacağını duyuruyoruz. Yerel basının yanı sıra özellikle ulusal basının daha çok ilgi göstermesini arzu ederim. Biraz daha ilgili olmaları gerektiğini düşünüyorum” (K1 görüşme notları, 2020).

3.5.12. Festivalden Duyulan Memnuniyet

Görüşme sonucunda festivalden duyulan memnuniyete dair elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir.

Genel olarak memnuniyet seviyesi yüksektir.

“Ben baştan beri Side Festivali’ni yapılmasını isteyenlerden, destekleyenlerden bir tanesiyim. Çünkü hakikaten Side’de festivaller yapılması gerekiyor. Önceden daha da çok festivaller yapılırdı. Yarışmalar yapılırdı. Çünkü Side’ye yapılan her şey ister festival olsun ister başka bir şey destek ve katkı sağlamış oluyor. Bir nevi reklamını yapmış oluyor. Yani kısaca Festival şimdiye kadar Side’ye çok şey kattı” (K2 görüşme notları, 2020).

“Bu anlamda başarılı bir organizasyon olduğunu düşünüyorum. Halkın da yerli ve yabancı herkesin bu durumdan gerçekten memnun olduğunu söyleyebilirim” (K3 görüşme notları, 2020).

Festivalin kapsamının bölgenin yerel gastronomi unsurlarını, diğer sanat dallarına yönelik unsurları da içerecek şekilde genişletilmesi faydalı olacaktır.

“Tabi iyi seçildiği zaman sadece müzik üzerine değil de kültür ve sanat üzerine, resim sergileri birtakım başka sanatsal aktiviteler de koyulduğu zaman aslında bölgedeki yaşayanları da etkiler. Ama sırf müzik festivali olduğu zaman gelip geçici bir etkisi olur bölgede. Kalıcı bir etkisi olmaz” (K4 görüşme notları, 2020).

“Örneğin Side festivalinde sempozyumlar yeterince yapılıyor mu? Şimdi bizim Manavgat Sempozyumu hazırlığımız var örneğin. Bu şekilde çalışmalar festival ile neden bütünleşmesin? Bu festivalin bilimsel yanı da neden olmasın? Kültürel ve sanatsal yanı olduğu söyleniyor. Bilimsel yanı da neden olmasın? O zaman işte bölge kültürüne katkı sağlayacak bir çalışma haline gelebilir” (K6 görüşme notları, 2020).

“Yapılan festivaller daha çok sanatsal festivaller oluyor. Bizim bölgemiz Ege bölgesi gibi gastronomiye çok düşkün bir bölge. Ben bu bölgede daha çok gastronomi adına festivaller de yapılması taraftarıyım. Çünkü biz Girit göçmeniyiz. Girit mezeleri olsun, Girit yemekleri olsun bu unsurları içeren bir festivalin Side’ye daha yararlı olacağını düşünüyorum. Tabi sanatsal festival de çok önemli ama gastronomi anlamında da festival eksikimiz olduğunu düşünüyorum. Kendi işletmem adına, bölge adına yapılan her tanıtım, her organizasyon kısa, orta ve uzun vadede bölgeye yararlı, bize yararlı. Bu nedenle ben çok memnunum. Ama dediğim gibi sadece bu sanat festivalinin dışında gastronomi festivali de olması lazım” (K9 görüşme notları, 2020).

“Barış Suyu festivali, Side festivali bunları gerekirse güç birliği yapıp Manavgat Side Festivali altında daha halkın yoğun katılabileceği, daha uluslararası alanda etkin, ses getirebilecek bir yapı tasarlanabilir. Buna sportif faaliyetler katılabilir, sinema katılabilir, sanat katılabilir, tiyatro katılabilir” (K6 görüşme notları, 2020).

Festival kapsamında gerçekleştirilen aktivitelerin öncesi ve sonrasına yönelik planlama konusunda daha detaylı çalışmaların yapılması faydalı olacaktır.

“Festivalde katıldığım bir program sona erdikten sonra hatta oradaki birkaç katılımcı ile sohbet etme şansımız oldu. Otellerinin uzak bölgede olduklarını söylediler. Gösteri sona erdi. Kapılarda ciddi bir kalabalık kapıya doğru yığıldı. Sonra sola doğru dönmelerini bekliyordum. Side çarşı içine girmelerini bekliyordum ama o kalabalık sağa doğru döndü otogarda bekleyen otobüsüne gitti. Binlerce insan var. Bu kişilere gösteri saat 22:00’da bittiyse otobüsünüz saat 24:00’de kalkacak denilebilir ve o binlerce insanın Side’nin içerisine girip gezmeleri, 1-2 saat zaman geçirmeleri sağlanabilirdi” (K6 görüşme notları, 2020).

Festival kapsamında yerel unsurların daha fazla ön plana çıkarılması yabancı turistlerin ilgisinin canlı kalması açısından önemlidir.

“Yıllar önce turistin bana söylediği bir cümle vardı. İşlettiğimiz otelde barda yabancı müzik çalarken “ben zaten bu müzikleri kendi ülkemde dinliyorum. Sizin çok güzel müzikleriniz var niye onlardan çalmıyorsunuz?” demişti. Yine bir sohbette bir İngiliz bana “ben zaten çayı fincanda içiyorum ülkemde. Sizin çayınız cam bardak da içilir neden burada cam bardakta içmiyoruz?” demişti. Biz burada bazı eksiklikler hatalar yapıyoruz” (K6 görüşme notları, 2020).

“Ayrıca daha iyi bir ekip çalışması olması lazım. Eskiden bu süreçlerde görev alan danışmanlar vardı. Daha iyi kimleri getirebiliriz diye getirmeden önce sosyal olarak araştırılırdı. Festivale başka kimleri çekebiliriz, yaş grubuna göre hangi sanatçıyı getirsek daha iyi olur gibi konulara daha fazla dikkat edilmeli. Yani sonuçta bu bir ekip çalışması” (K2 görüşme notları, 2020).

Festival bütçesinin yükseltilmesi festivalin başarısını daha yukarı taşıyacaktır.

“Türkiye’de de genelde turizmin en büyük problemlerinden bir tanesi ülkenin imajı ülkenin tanıtım noktasında ayrılan bütçenin yetersizliği. Bence festivallerin bütçeleri yetersizdir. Belediyeler bu işte tamam taşın altına elini koyuyorlar ama onların da bütçeleri yetersiz belki” (K8 görüşme notları, 2020).

“Ama bazı şeyler bütçe meselesi. Gönül ister ki uluslararası bir yıldız, bir dünya starı Side festivali için ülkemize gelmiş olsun. Ne bileyim kırmızı halının üzerinde yeni kıyafetini gösterebilir. Side’nin o antik havasını yansıtsın. 2. Sayfa haberlerde 3. Sayfa haberlerde değil, bölgemiz son dönemlerde 3.sayfa haberlerde yer almaya başladı. Keşke 2.sayfa haberlerde yer alabilsek. Birkaç seyahat acentesi sahibi arkadaşım ile konuştuğumda Side’yi pazarlarken “festivalden dolayı Side’yi çok sevmişim” diyen kimseye rastlamadım dediler. Side bir Dünya markası olabilecek dokuya sahip, altyapıya sahip olabilen bir bölge. Bu güçlü etkin bir festivalle de sağlanabilir, canlandırılabilir, desteklenebilir ama maalesef Side festivali o desteği sağlayabilecek oluşuma sahip değil açık söylemek gerekirse” (K6 görüşme notları, 2020).

3.5.13. Festivalin Bölge İmajına Etkileri

Görüşme sonucunda festivalin bölge imajına etkilerine dair elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir.

Festivalin bölge imajına doğrudan veya dolaylı olarak önemli katkılarının olduğu görülmektedir.

“Olumlu yönde etkilediği düşünüyorum” (K1 görüşme notları, 2020).

“Şimdi Side'nin imajında etkisi çok iyidir. Ona inanıyorum. Çünkü 19. Sene başlangıcından itibaren Uluslararası bir seviyeye geldi” (K2 görüşme notları, 2020).

Şimdi Side bölgesi zaten Türkiye'de bir imajı olan bölgedir. Kültürel anlamda da tarihsel anlamda da bir imajı olan bölgedir. Tabi bunun yanı sıra festivalin düzenlenmesinden kaynaklı da prestiji ve imajı tabi artıyor” (K3 görüşme notları, 2020).

“Side'nin olumlu bir imajı var. Side'nin, turizmin nitelikli hale dönüşmesine müzik severlerin dışında insanları kaliteli ve sosyal yanı yüksek insanların ilgisini çekmeye vesile olan bir festival. Dolayısıyla antik şehrin veya turizmin hareketlerinin daha nitelikli hala gelmesine katkı sağlıyor” (K5 görüşme notları, 2020).

“Tanıtım denince Festivaller bu işte başı çekiyor. Dünyada çarpıcı örnekleri var. Türkiye'de de öyle. Antalya'da yapılan her festivalin özellikle Antalya'nın imajına, bölgenin tanıtımına özellikle turizmin tanıtım ile yürüdüğünü düşünürseniz hem bölgesel hem de kentin tanıtımına büyük etkileri var” (K8 görüşme notları, 2020).

“Festivaller her bölgede tanıtım anlamında büyük önem taşıyor. Bence imaj anlamında Side'ye çok değer kattığına inanıyorum. Nokta atışı hareketlerle imajımız daha iyi yere gelebilir. Daha iyi bir organizasyon yapılırsa ben birkaç eksikliği olduğunu düşünüyorum. Ama imaj anlamında çok iyi tanıtımı yapılıyor Side'nin” (K9 görüşme notları, 2020).

“Festivalin Side üzerindeki imajı oldukça etkilidir. Çünkü Side zaten bir Dünya kenti, marka olmuş bir Dünya kenti. Oradaki tarihi doku ve bugüne kadar sürdürülebilir olması hala geçmişe dair bazı kazı bölgelerinde yeni yerlerin ortaya çıkması Side'nin tarihi ve dokusu anlamında değerli bir marka kenti haline getirdi. Festivalin amacı zaten bu tarihi doku ile beraber Side'yi biraz daha markalaştırmak biraz daha ön plana çıkarmak. Side Festivali sadece tarihi, denizi, kumu ile var olan değil aynı zamanda kültürel etkinlikleri ile sanatsal etkinlikleri ile tüm dünyaya hitap edebilecek bir yapıyı oluşturmak amacıyla düzenlenmiş bir etkinliktir. Dolayısıyla festivalin Side'ye çok ciddi anlamda katkısı var” (K10 görüşme notları, 2020).

“Buraya gelen sanatçıların ister Türk olsun farklı dillerde şarkı söylüyor olması, buraya gelen misafirlerin bölgenin yerel halkı ile beraber eğlenmesi, dans etmesi kültürel imajımıza olumlu bir fayda sağlıyor diyebilirim” (K7 görüşme notları, 2020).

“Buraya gelen sanatçıların bölgede gezmeleri onların gidip sanatçı arkadaşlarına anlatmaları imajımız için ekonomimiz için faydalı bir şey olduğu gibi, buraya gelen halkın yarım saat duracak halkın bile dört beş saat burada kalması olumlu bir şey. Festival bütünsel olarak olumlu bir faaliyet” (K7 görüşme notları, 2020).

Gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler sonucu elde edilen notların içerik analizine tabi tutulması sonucunda festivalin değerlendirilmesine yönelik temel başlıklarda pek çok

önemli detay elde edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar festivale dair daha önce dikkat çekilen noktaları da destekler özellik göstermektedir. İlgili içerik analizinin sonuçları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3.3 Festivalin Değerlendirilmesine Dair İçerik Analizi Bulguları

<i>Festivalin Side'nin İmajı Üzerindeki Etkileri</i>		
	f	%
Çok olumlu	9	75
Olumlu ama yeterli değil. İçerik olarak daha kuvvetlendirilmeli	3	25
Olumsuz	0	0
Toplam	12	100
<i>Festivalin Yerel Halk Tarafından Sahiplenilme Seviyesi</i>		
	f	%
Yerel halk ve çevre illerde yaşayanlar tarafından çok sahipleniliyor.	10	83
Yeteri kadar sahiplenilmiyor. Daha fazla yerel destek gerekiyor.	2	17
Toplam	12	100
<i>Festivalin Bölgenin Tanıtımı Üzerindeki Etkileri</i>		
	f	%
Festival bölge tanıtımına çok büyük katkı sağlıyor.	10	83
Bölgenin tanıtımı açısından festivalin önemli bir katkısı olduğunu düşünmüyorum	2	17
Toplam	12	100
<i>Festivalin Düzenlendiği Tarih Aralığı Sizce Uygun mu?</i>		
	f	%
Festivalin düzenlendiği dönemin isabetli olduğunu düşünüyorum.	5	42
Festivalin düzenlenme tarihleri değişmeli	7	58
Toplam	12	100
<i>Festivalin Bölge Halkının Refahı Üzerindeki Etkileri</i>		
	f	%
Her açıdan bölgenin ekonomik refahı üzerinde olumlu etkileri olduğunu düşünüyorum.	7	58
Toplam	12	100
<i>Festivalin Bölge Üzerindeki Kültürel Etkileri</i>		
	f	%
Faydalı yanları olsa da ekonomik anlamda daha faydalı olmasını sağlayacak düzenlemeler yapılabilir.	2	17
Dolaylı yoldan belirli bir etkisi olduğunu düşünüyorum.	2	17
Herhangi bir faydasının olduğunu düşünmüyorum.	1	8
Özellikle kültürel mirasın taşınması ve gelecek nesillere aktarılması anlamında çok olumlu etkileri olduğunu düşünüyorum.	7	58
Sadece müzik festivali olarak düzenlendiğinde içeriği kısıtlı olduğu için kalıcı bir etki bırakmadığını düşünüyorum. Bu açıdan daha geliştirilmesi gereken yanları olduğunu düşünüyorum.	4	34
Yerel halkı daha fazla içine çekecek bir yapı olursa kültürel etkilerinin daha fazla olacağını düşünüyorum.	1	8
Toplam	12	100
<i>Festivalin Bölge Üzerindeki Ekonomik Etkileri</i>		
	f	%
Festivalin ekonomik açıdan büyük faydaları olduğunu düşünüyorum. Bölge ekonomisinde önemli bir hareketlilik yarattığını düşünüyorum.	8	67
Bölge ekonomisi doğrudan değil ama dolaylı etkilerinin olduğunu ve bu etkilerin geliştirilebileceğini düşünüyorum.	4	33
Toplam	12	100

<i>Festivalin Bölgede Trafik, Gürültü ve Altyapı Gibi Sosyal Maliyetlerine Dair Etkileri</i>		
	f	%
Yetkili kurumlar tarafından yapılan düzenlemeler sayesinde bu tür unsurlara dair herhangi bir sorun oluştuğunu düşünmüyorum.	8	67
Her ne kadar yetkililer önlem almaya çalışsa da bu anlamda çeşitli sıkıntılar yaşandığını düşünüyorum. Daha detaylı önlem ve uygulamaların ortaya konması faydalı olabilir.	3	25
Özellikle tarihi önemi olan yapıların içerisinde veya çevresinde gerçekleştirilen konser türü aktivitelerin bu yapılara zarar verdiğini düşünüyorum. Bu tür faaliyetler için başka faaliyet alanları düzenlenmeli.	1	8
Toplam	12	100
<i>Festivalden Memnuniyet Durumu</i>		
	f	%
Festival organizasyonunu çok başarılı buluyorum. Festivalin işleyiş şeklinden çok memnunum.	7	58
Memnunum ama geliştirilebileceğini düşünüyorum.	3	24
Geliştirilmesi gereken çok yönü olduğunu düşünüyorum.	1	8
Festival organizasyonunu çok başarılı bulmuyorum. Memnun değilim.	1	8
Toplam	12	100
<i>Festivale Yönelik Öneriler (Birden Fazla Alternatif Seçilebilmektedir)</i>		
	f	%
Sadece yerel ölçekte değil ulusal basın ölçeğinde de tanıtımın yapılması gerekiyor.	3	30
Festivalin gerçekleştiği tarihlerin yeniden düzenlenmesi gerekiyor.	4	40
Daha etkin bir ekip çalışması olması gerektiğini ve daha profesyonel danışmanlık hizmetlerinin alınması gerektiğini düşünüyorum.	4	40
Festivalin gerçekleştiği fiziksel mekanlarda iyileştirmeler yapılmalı. Böylelikle katılımın artması sağlanmalı.	1	10
Festivalin tanıtım süreci daha önceden belirlenip tanıtımının daha uzun zamana yayılarak yapılması sağlanmalı.	1	10
Benzer özellikteki diğer bölgesel festivaller ile ortak bir yapı oluşturulabilir.	2	20
Festivalin planlanmasında esnaf ile fikir alışverişi yapılarak hareket edilmeli.	4	40
Festivalin içeriği gastronomi gibi unsurları da kapsayacak şekilde genişletilmeli.	2	20

Tablo 3.3’de yer alan araştırmadan elde edilen bulguların içerik analizi sonuçlarına göre katılımcıların büyük kısmı festivalin bölge imajı üzerinde çok olumlu etkileri olduğunu düşünmektedir (%75). Bu noktada %25’lik bir katılımcı grubu festivalin içerik açısından geliştirilebilecek yanlarının olduğunu düşünürken festivalin bölge imajına etkisine dair olumsuz bir görüş bildiren kimsenin olmaması önemlidir. Bu açıdan festivalin başarılı görüldüğünü söylemek mümkündür.

Festivallerin başarısında en önemli faktörlerden biri organizasyonun yerel halk tarafından ne kadar sahiplenildiğidir. Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali bu açıdan da oldukça güçlü yanları olan bir festival özelliği taşımaktadır. Katılımcıların %83’ünün yerel halkı festivali yeteri kadar sahiplendiğini düşündüğü görülmektedir. Festivalin bölge imajına yönelik olumlu değer algısının bölge tanıtımı açısından da geçerli

olduğu görülmektedir. Katılımcıların çok büyük bir kısmı (%83) festival sayesinde bölge tanıtımı açısından olumlu sonuçların alındığını düşünmektedir.

Festival ile ilgili değerlendirmelerde en çok dikkat çeken sonuçlardan biri katılımcıların festivalin tarihine yönelik bakış açılarının olumsuz olmasıdır. Katılımcıların %58'i festivalin tarihinin değiştirilmesi gerektiğini düşünürken geçerli tarihin uygun olduğunu düşünen grup ise %42'lik bir orana sahiptir. Yukarıda yer alan görüşme notları incelendiğinde ise bu konuda büyük bir oranda festival tarihinin daha ileri bir tarihe aktarılıp Ekim ayından sonra olacak şekilde değiştirilmesi yönünde bir görüş olduğu saptanmıştır. Katılımcıların bu konuya bakış açısı turizm sezonunun aktif olduğu dönemlerde bölgenin zaten turist çekmede bir sıkıntı yaşamadığı, festivalin insanları çeken yönünün sezonun göreceli olarak daha yavaş ilerlediği dönemlerde bir avantaj olarak kullanılabileceği yönünde olduğu görülmektedir.

Katılımcıların %58'i festivalin bölge halkının refahı üzerinde olumlu etkileri olduğunu düşünürken, %17'lik bir kısım ise çeşitli düzenlemelerle bu olumlu etkinin yükseltilebileceğini düşünmektedir. Ayrıca yine katılımcıların %17'si festivalin bölge halkının refahına dolaylı etkilerinin olduğuna inanılmaktadır.

Festivaller yapıldıkları bölgeler üzerindeki en önemli etkilerinden biri kültürel alanda görülmektedir. Katılımcıların %58'i festivalin bölgenin kültürel mirasının diğer nesillere aktarılması açısından önemli bir görev üstlendiğini ve faydalı olduğunu düşündüğü saptanmıştır. Bu noktada önemli bir başka sonuç ise %34'lük bir katılımcı grubunun festivalin içeriğinin sadece müzik ile kısıtlı kalmasındansa daha geniş bir içerik planlamasıyla kültürel alandaki sürdürülebilir etkilerinin arttırılabileceğini düşünüyor olmalarıdır.

Bölgenin toplumsal refahına dair sonuçlara paralel bir şekilde festivalin ekonomik etkileri açısından da önemli faydalar sağladığı görülmektedir (%67). Yine %33'lük oranda bir grup ise bu etkilerin dolaylı olma özelliği taşıdığını ve geliştirilebileceğini düşünmektedir.

Festivaller gerçekleştirildikleri bölgelerde olumlu etkilerin yanı sıra çeşitli toplumsal maliyetler de yaratmaktadır. Gürültü kirliliği, trafik yoğunluğu, tarihi dokunun zarar görmesi gibi toplumsal maliyetlerin kontrol altında tutulabilmesinde yerel yönetimlere çok büyük görevler düşmektedir. Katılımcıların festivale dair bu konudaki değerlendirmeleri incelendiğinde genel olarak yerel yönetimin bu alanda başarılı olduğunu düşündükleri görülmektedir (%67). Yine katılımcıların bir kısmı bazı sorunların yaşandığını, yetkililerin önlem almaya çalıştığını fakat bu konulara daha detaylı bakış açıları ile yaklaşılması gerektiğini düşünmektedir (%25). Bu noktada elde edilen önemli sonuçlardan biri özellikle

konser tarzı aktiviteler için tarihi yapıların çevresindense başka faaliyet alanlarının düzenlenmesinin gerekliliğidir (%8).

Katılımcıların %58'inin festivalden memnuniyet seviyesinin yüksek olduğu, %24'ünün ise memnun olmasına rağmen geliştirilebileceğini düşündükleri görülmektedir. Memnun olmayan katılımcılar ise %8'lik bir oranda kalmıştır. Araştırmanın en önemli faydalarından biri de festivalin geliştirilmesine yönelik alternatif fikirlerin ortaya çıkması noktasında elde edilmiştir. Bu noktada içerik analizi yapılırken katılımcıların birden fazla öneride bulunabildiği de dikkate alınmıştır. En çok dikkat çeken öneriler festivalin tarihinin yeniden gözden geçirilmesi (%40) ve festival süreçlerinin yürütülmesinde daha fazla profesyonel hizmetin alınması yönünde (%40) olmuştur.

Bunun yanı sıra festivale getirilen temel eleştirilerden ve önerilerden bir diğeri de festival süreçlerinin bölge esnafından kopuk bir şekilde planlandığı bu durumun değiştirilmesi gerektiği yönünde oluşudur (%40). Ayrıca festivalin basın tanıtım ayağının yerel özelliğense daha fazla ulusal basın ölçeğine kaydırılması önerisi de dikkat çekmektedir (%30). Benzer yapıdaki farklı bölgesel festivallerin birbirine entegre edilerek daha güçlü bir ortak yapının oluşturulması (%20), festivalin içeriğinin gastronomi gibi unsurları da kapsayacak şekilde revize edilmesi (%20), festival aktivitelerinin gerçekleştiği mekanlarda fiziksel düzenlemelerin yapılması (%10) ve festival sürecinin daha önceden belirlenerek planlamanın yapılması (%10) diğer önemli önerilerdir.

Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara ek olarak MAXQDA programı aracılığıyla kelime bulut görseli elde edilmiş ve araştırma kapsamında görüşülen 12 kişinin en fazla tekrar ettikleri kelimeler belirlenerek Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali'ne yönelik algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda araştırmadan elde edilen kelimelerin dağılımları Tablo 3.4.'de yer almaktadır.

Tablo 3.4 Katılımcıların Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali'ne Yönelik En Fazla Kullandığı Kelimeler

Kelime No	Kelime	Frekans
1	Side	116
2	Festival	50
3	Bölge	25
4	Zaman	25
5	Manavgat	23
6	Kültür	22
7	Antik	17
8	Ekonomik	17
9	Tarih	16
10	Araç	11
11	Belediye	11
12	Müzik	11
13	Turist	11
14	Yabancı	11
15	İmaj	9
16	Uluslararası	8
17	Kirlilik	7
18	Zarar	7
19	Problem	6
20	Kalabalık	6

Yapılan görüşmeler neticesinde MAXQDA programı kullanılarak elde edilen sözcük frekansı Tablo 3.4'de yer almaktadır. Araştırmada pek çok farklı sözcük elde edilmesine rağmen en fazla tekrar edilen 20 ifadeye tabloda yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde, Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali kapsamında en fazla tekrar edilen sözcüğün Side olduğu görülmektedir (n=116). İkinci olarak en çok tekrar edilen kelimenin Festival kelimesi olduğu göze çarpmaktadır (n=50). Bölge ve zaman kelimelerinin ise 25 defa tekrar edildiği tespit edilmektedir. Manavgat kelimesinin 23 defa tekrar edilmesi önemlidir. Zira, Side Manavgat ilçesinde yer alan bir destinasyon olmasına rağmen birçok yerde Side'nin Manavgat destinasyonundan imaj ve popülerlik noktasında önünde yer aldığı görülmektedir.

SONUÇ

Festivaller gerçekleştirildikleri bölge üzerinde sosyal, kültürel, ekonomik ve fiziksel pek çok önemli etkiler oluşturabilen etkinliklerdir. Planlama ve yönetim süreçleri isabetli yürütülen bu tür etkinlikler bölge üzerinde pek çok olumlu etki oluşturmaktadır. Fakat festivallerin gerçekleştirildikleri bölgeler üzerindeki bu etkileri aynı zamanda pek çok bölgesel riski de içinde barındırmaktadır. Bu nedenle festivallerin düzenlenmesinde bölgenin yerel idaresinin, bölge halkının, esnafın ve diğer bütün paydaşların bir eş güdüm halinde çalışması büyük önem taşımaktadır.

Festivaller ile ilgili literatür incelendiğinde özellikle son 10 yılda etkinlik turizmi, destinasyon pazarlaması gibi alanları da kapsayacak şekilde festivallerin düzenlendikleri bölge üzerindeki etkilerini araştıran çeşitli araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Örneğin Ekin (2011) Antalya Altın Portakal Film Festivali'ni etkinlik turizmi kapsamında incelediği ve festivalin yerel halk üzerindeki sosyal etkilerini araştırdığı çalışmasında festivalin gönüllük odaklı uygulamalarında eksiklikler olduğunu belirtmiştir. Araştırmanın sonuçlarında festivallerin gerçekleştirilme aşamasında bölge halkının katılım seviyesinin mutlaka yükseltilmesi gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Bunun yanı sıra festivalin bölge halkı üzerinde kültürel bir kaynaşma etkisinin olduğu da saptanmıştır.

Sert (2013) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada festivallerin kırsal turizm bölgelerinde yerel halk üzerindeki sosyal etkileri araştırılmış ve Beypazarı Festivali incelenmiştir. Araştırmada yerel halkın festivalin sosyal faydalarının sosyal maliyetlerinden fazla olduğuna ikna olması durumunda festivallere destek verdiği, festivallerin sürdürülebilir turizm açısından kritik unsurlar olduğu gibi sonuçlar elde edilmiştir. Ayrıca festivalin başarısında ve halk tarafından kabullenilmesinde yerel yönetimlerin aktif katılımının önemli olduğu, yerel yönetimle halkın koordinasyon içerisinde çalışması gerektiği, yerel halkın festivale dair tutum ve görüşlerinin mutlaka düzenli olarak takip edilmesi gerektiği saptanmıştır. Bu çalışma sonuçları da Sert (2013)'in çalışmalarıyla paralellik göstermektedir.

Saatçi ve Yalçınkaya (2018) yöresel festivallerin yerel halk üzerindeki etkilerini Alaçatı Ot Festivali özelinde inceledikleri araştırmalarında festivallerin bölgeye yönelik olumlu ve olumsuz etkileri konusunda yerel halkın farkındalığının yüksek olduğu, festivalin bölge halkının sosyo-kültürel yaşamı üzerinde olumlu etkiler yarattığı ayrıca bölgenin ekonomik refahı açısından da festivalin önemli bir kalkınma aracı haline geldiği sonuçlarını elde etmişlerdir. Bu çalışma sonucunda da benzer şekilde yerel halkın festivale bir ekonomik

kalkınma unsuru olarak olumlu baktıkları ve festivale dair yerel desteğin oldukça yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Şirin (2018) festivallerin kentsel etkinlikler kapsamında kentsel mekana etkilerini araştırdığı çalışmasında festivallerin sanat, kültür ve yaratıcılık kapsamında kentsel dinamikler üzerinde olumlu etkiler yarattığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca yine bu çalışmada bu tür festivallerin uluslararası boyuta yükseltilebilmesi için turizm faaliyetleri kapsamında değerlendirilerek bölgenin tanıtımına yönelik çalışmalarla eşgüdüm içerisinde ilerleyen bir yapının kurulması gerektiği saptanmıştır. Bunun yanı sıra festivaller açısından sürdürülebilir bir başarının yakalanabilmesi için mutlaka festivallerin olumsuz etkilerinin de belirlenip bu etkilerin üzerine gidilmesi gerekliliğinin de altı çizilmiştir. Yapılan çalışma sonuçlarıyla kıyaslandığında bu çalışma da benzer şekilde bölgede gerçekleştirilen festivalin kapsamının geliştirilmesi ve yerellikten çıkarılarak özellikle ulusal boyutta daha fazla bilinirliğinin artırılması gerektiği sonucu elde edilmiştir.

Yavuz (2019) festivallerin destinasyon pazarlamasına olan faydalarını Uluslararası Antep Fıstığı Kültür ve Sanat Festivali özelinde ele aldığı çalışmasında farklı demografik özelliklere sahip bireylerin festivalin olumlu yanlarına yönelik algılarının da farklılaştığı sonucunu elde etmiştir. Ayrıca bölge halkının festival süreçlerine katılım oranının artmasının festivalden duyulan memnuniyeti arttırdığı, artan memnuniyet sonucunda ise yerel halkta festivale yönelik bir sadakat algısının oluştuğu saptanmıştır.

Tokatlı (2019) Uluslararası Şile Bezi Kültür ve Sanat Festivali örneği özelinde yerel halkın festivallerin etkilerine yönelik algılarının algılanan değer, festival memnuniyeti ve festival sadakati açısından etkisini incelediği araştırmasında farklı meslek, yaş gruplarında bireylerde festivale yönelik bu algıların da farklılık gösterdiği sonucunu elde etmiştir. Bunun yanı sıra araştırmanın sonuçlarına göre festivale yönelik yerel halkın değer yargısı ile bireysel faydaları arasında kuvvetli bir bağ olduğu saptanmıştır.

Bu araştırma kapsamında Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali etkinlik turizminin dinamikleri de dikkate alınarak değerlendirilmiş, festivalin işleyişi ile geleceğine dair önemli sonuçlar elde edilmiştir. Genel olarak festivalin bölge halkında olumlu bir algı yarattığı ve bölge üzerinde pek çok olumlu etkisinin olduğu görülmektedir. Bu sonuç literatürde yapılmış olan diğer çalışmalarla uyumluluk göstermektedir.

Festival türü etkinliklerin gerçekleştirildikleri bölgelerin ekonomik faaliyetlerini hızlandırdıkları bilinmektedir. Festival kapsamında bölgeye gelen turistlerin sadece festivale katılımları yoluyla değil aynı zamanda konaklama, beslenme, bölgenin tarihi yerlerini gezme, bölgenin yerel özelliklerini taşıyan ürünler için alışveriş yapma gibi eylemleriyle bölgenin

ekonomik yapısına katkılar sağladıkları görülmektedir. Benzer bir durumun Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festival'i için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Fakat son dönemde özellikle festivalin paydaşları arasında yer alan oteller, turizm acenteleri, yerel esnaf gibi unsurlar arasında yaşanan koordinasyon eksiklikleri nedeniyle festivalin bu açıdan bütünsel olarak hedeflenen etkileri oluşturmadığı da görülmektedir.

Bu açıdan festivalin bölge ekonomisi ve toplumsal refah üzerinde daha yüksek olumlu etkilerinin oluşturulması için festivalin planlama aşamasının, festival tarihi, festival kapsamındaki etkinliklerin tarih ve saatleri, etkinlikler öncesinde ve sonrasında yapılabilecek faydalı uygulamaların neler olabileceği gibi konularda tüm festival paydaşlarının katılımıyla gerçekleştirilecek eş güdümlü bir çalışmaya yönelik ihtiyaç dikkat çekmektedir. Literatürde festivallerin bölge üzerindeki etkilerine yönelik yapılan çalışmalarda da yerel halkın festival süreçlerine katılım seviyesinin yüksek olması gerektiğine yönelik vurgulanan sonuçlarla araştırmadan elde edilen sonuçlar uyum göstermektedir.

Bu durum aynı zamanda işletme biliminin temel fonksiyonlarından biri olan yönetim açısından da değerlendirilmesi gereken önemli bir konudur. Festival tarzı faaliyetlerin düzenlenmesi ve planlanmasında yerel yönetimlerin veya festivalin düzenleyicisi olan kurumların katılımcı liderlik anlayışı ile sürece yaklaşmaları ve festival paydaşlarını bu bakış açısı ile yönlendirmeleri festivalin olumlu etkilerinin artırılması açısından çok önemlidir. Bu anlamda festival yerel yönetim açısından önemli bir halkla ilişkiler faaliyeti olarak da ele alınmalı ve uygulanacak yaklaşım bu kapsamda değerlendirilmelidir.

Her ne kadar festivalin bölge tanıtımı üzerinde ciddi etkileri olsa da festivalin kendisinin tanıtımına yönelik daha geniş ölçekli tanıtım stratejilerine ihtiyaç olduğu görülmektedir. Özellikle yerel basının yanı sıra ulusal basın organlarında da festivalin tanıtımına ağırlık verilmesi yerinde olacaktır. Bu noktada bir başka kritik konu festivalin düzenlenme tarihidir. Özellikle yerel esnafın bu alanda bir değişiklik arayışında olduğu görülmektedir. Festival tarihinin turizm sezonunun uzamasına katkı sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesinin faydalı olacağını söylemek mümkündür. Hali hazırda zaten bölgenin turist sayısının yüksek olduğu dönem yerine bu sayının göreceli olarak daha düşük olduğu dönemlere yönelik yapılacak bir güncelleme ile bölgenin ekonomik anlamdaki hareketliliğinin yükseltilmesi mümkün olabilecektir.

Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali bölgenin kültürel mirasının aktarılması açısından önemli faydalar sağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında festivalin sadece bir müzik festivali olmaktan çıkarılarak gastronomi, tarih turizmi gibi unsurları da kapsayacak daha geniş bir yelpazeye oturtulmasının da faydalı olacağı görülmektedir. Festivalin

kapsamının genişletilmesi bölgenin turizm odaklı pazarlama faaliyetleri açısından da önemli faydalar sağlayacaktır. Özellikle etkinlik pazarlaması, destinasyon pazarlaması gibi günümüz tüketicileri üzerinde önemli etkileri olan yöntemler açısından festivalin geniş kapsamlı hale getirilmesiyle önemli bir araç elde edilmiş olacaktır.

Festivalin bölge üzerinde yaratacağı olası olumsuz durumların yaşanmadan engellenebilmesi adına yerel idarenin oldukça başarılı olduğu ve pek çok detayla ilgili gerekli önlemleri aldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra etkinliklerin gerçekleştirildiği tarihi özellikteki alanlara yönelik alt yapı çalışmalarının detaylandırılması ve farklı etkinlik alanlarının oluşturulmasına yönelik bir beklentinin olduğu görülmektedir.

Bunun yanı sıra yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin içerik analizinden elde edilen sonuçlara göre Side'nin Manavgat destinasyonuna göre imaj ve popülerlik açısından daha dikkat çektiği görülmektedir. Ayrıca yine içerik analizi sonuçlarına göre festivalin çevresel etkileriyle beraber tarihi önemine yönelik de önemli bir algının oluştuğunu söylemek mümkündür. Gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen önemli bir diğer sonuç ise festivalin boyutunun belediye tarafından düzenlenen bir festivalde çıkarılarak çok daha geniş ölçekli bir yapıya kavuşturulmasına yönelik güçlü bir beklentinin varlığıdır.

Bu çalışma Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali üzerinde paydaşlarınca festivale yönelik etkilerinin değerlendirilmesi amacıyla yürütülmüştür. Gelecek çalışmalarda, farklı festivallerin benzer yöntemlerle incelenerek bu çalışma sonuçları ile mukayese edilmesi literatürün ulaştığı somut bilgi birikimini artıracığı düşünülmektedir. Ayrıca festivallerin etkilerinin yöre halkı ya da festivale katılan turistler tarafından belirlenebilmesi amacıyla nitel yöntemlerle birlikte nicel yöntemlerin kullanılması daha geniş bir yelpazeden söz konusu etkilerin belirlenebilmesi adına önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Alanyalı, H. S. (2017). Side, *Aktüel Arkeoloji*.
- Alkan, C. (2015). Doğal ve Kültürel Varlıklara Dayalı Turistik Ürün Çeşitlendirmesi ve Sürdürülebilirliği Literatür Çalışması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(19), 214-226.
- Allen, J., O'Toole, W., Harris, R. ve Mcdonnell, I. (2012). *Festival and Special Event Management*, New York: John Wiley & Sons.
- Antonio Rivera, M., Hara, T. ve Kock, G. (2008). Economic Impact of Cultural Events: The Case of the Zora! Festival. *Journal of Heritage Tourism*, 3(2), 121-137.
- Atak, O., Tatar, S. ve Tunaseli, A. (2017). Kültürel Miras Oluşumunda Festivallerin Yeri ve Önemi: Fethiye Müzik Köyü Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 1307-9581.
- Avcıkurt, C. (2009). *Turizm Sosyolojisi: Turist-Yerel Halk Etkileşimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bakırcı, G. T., Bucak, T. ve Turhan, K. N. (2017). Bölge Gastronomi Turizmi Üzerine Yöresel Ürün Festivallerinin Etkisi: Urla Örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 5/Special issue 2, 230-240
- Baysal, K., Özgürel, G., ve Çeken, H. (2016). Aydın Yöresindeki Yerel Etkinliklerin Kırsal Turizm Açısından Değerlendirilmesi. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 6(1), 100-108.
- Berber, Ş. (2003). Sosyal Değişme Katalizörü Olarak Turizm ve Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 205-221.
- Bilgili, B., Yağmur, Ö. ve Yazarkan, H. (2012). Turistik Ürün Olarak Festivallerin Etkinlik ve Verimliliği Üzerine Bir Araştırma (Erzurum-Oltu Kırdağ Festivali Örneği). *International Journal Of Social and Economic Sciences*, 2(2), 117-124.
- Bowdin, G., Allen, J., O'Toole, W., Harris, R. ve Mcdonnell, I. (2006). *Events Management*, 2. Baskı. Butterworth-Heinemann, Oxford.
- Buhalis, D. (2000). Marketing The Competitive Destination of the Future. *Tourism Management*, 21(1), 97-116.
- Burdge, R. J., Fricke, P., Finsterbusch, K., Freudenburg, W. R., Gramling, R., Holden, A., Llewellyn, L., Petterson, J. S., Thompson, J. ve Williams, G. (1995). Guidelines Principles For Social Impact Assessment. *Environmental Impact Assessment Review*, 15.

- Çelik, S. ve Çetinkaya, M. Y. (2013). Festivals in Event Tourism: The Case of International İzmir Art Festival. *International Journal of Contemporary Economics & Administrative Sciences*, 3(1),1-21.
- Crespi-Vallbona, M., ve Richards, G. (2007). The Meaning of Cultural Festivals: Stakeholder Perspectives in Catalunya. *International Journal of Cultural Policy*, 13(1), 103-122.
- Çakmak, A. Ç. ve Kök, İ. T. (2012). Destinasyon Pazarlaması ve Safranbolu'nun Destinasyon İmajının Ölçülmesi. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(12), 80-101.
- Çelik, A. (2009). *Destinasyon Pazarlama Unsuru Olarak Etkinlik Turizmi ve Etkileri-İstanbul Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dávid, L. (2009). Events and Tourism: An Environmental Approach and Impact Assessment. *Journal of Tourism Challenges and Trends*, 2(2), 101-113.
- Delamere, T. A., Wankel, L. M. ve Hinch, T. D. (2001). Development of a Scale to Measure Resident Attitudes Toward the Social Impacts of Community Festivals, Part I: Item Generation and Purification of the Measure. *Event Management*, 7(1), 11-24.
- Derrett, R. (2003). Making Sense of How Festivals Demonstrate A Community's Sense of Place. *Event Management*, 8(1), 49-58.
- Dimmock, K. ve Tiyce, M. (2000). *Festivals and Events: Celebrating Special Interest Tourism*. New York: Wiley & Sons.
- Ekin, Y. (2011). *Etkinlik Turizmi Kapsamında Festivaller ve Antalya Altın Portakal Film Festivali'nin Yerel Halk Üzerindeki Sosyal Etkileri Konulu Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Esu, B. B., Arrey, V. M. E., Basil, G. ve Eyo, E. E. (2011). Analysis of the Economic Impacts of Cultural Festivals: The Case of Calabar Carnival in Nigeria. *Tourismos*, 6(2).
- Falassi, A. (1987). *Time Out Of Time: Essays On The Festival*. University of New Mexico Press.
- Felsenstein, D. ve Fleischer, A. (2003). Local Festivals and Tourism Promotion: The Role of Public Assistance and Visitor Expenditure. *Journal of Travel Research*, 41(4), 385-392.
- Getz, D. (1997). *Event Management & Event Tourism*. Cognizant Communication Corp., New York.

- Getz, D. ve Cheyne, J. (2002). Special Event Motives and Behaviour. *The Tourist Experience*, 2, 137-155.
- Getz, D. (2008). Event Tourism: Definition, Evolution, and Research. *Tourism Management*, 29(3), 403-428.
- Getz, D., Andersson, T. ve Carlsen, J. (2010). Festival Management Studies Developing A Framework And Priorities for Comparative and Cross-Cultural Research, *International Journal of Event and Festival Management*, 1(1), 29-59.
- Getz, D. ve Page, S. J. (2016). Progress and Prospects for Event Tourism Research. *Tourism Management*, 52, 593-631.
- Giritlioğlu, İ., Olcay, A. ve Özekici, Y. K. (2015). Bir Turizm Çeşitliliği Olarak Festival Etkinliklerinin Sınıflandırılması: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD)*, 5(13), 306-323.
- Goldblatt, J. (2000). A Future for Event Management: The Analysis of Major Trends Impacting The Emerging Profession. *Events Beyond 2000: Setting The Agenda*, 2.
- Göde, H. A. ve Yiğit, G. (2017). Isparta Yöresi Festivallerinin Kültür Turizmi ve Ekonomisi Bağlamında Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (38), 61-71.
- Graf, A. ve Maas, P. (2008). Customer Value from a Customer Perspective: A Comprehensive Review. *Journal Für Betriebswirtschaft*, 58(1), 1-20.
- Gursoy, D., Kim, K. ve Uysal, M. (2004). Perceived Impacts of Festivals and Special Events by Organizers: An Extension and Validation. *Tourism Management*, 25(2), 171-181.
- Inskeep, E. (1991). *Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach*. Van Nostrand Reinhold.
- Janiskee, R. L. (1991). Rural Festivals in South Carolina. *Journal of Cultural Geography*, 11(2), 31-43.
- Karagöz, D. (2006). *Etkinlik Turizmi ve Etkinlik Turizmi Bağlamında Yabancı Ziyaretçi Harcamalarının Ekonomiye Etkisi: Formula 1 2005 Türkiye Grand Prix Örneği* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Karlsen, S. ve Stenbacka Nordström, C. (2009). Festivals in the Barents Region: Exploring Festival-Stakeholder Cooperation. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 9(2-3), 130145.
- Kızılırmak, İ. (2006). Türkiye’de Düzenlenen Yerel Etkinliklerin Turistik Çekicilik Olarak Kullanılmasına Yönelik Bir İnceleme. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15), 181-196.

- Kim, W. (2012). Development of a Scale to Measure Local Residents' Perceived Social Impacts of Hosting Large-Scale Sport Events. *Dissertations*. 848.
- Kim, Y. G., Suh, B. W. ve Eves, A. (2010). The Relationships Between Food-Related Personality Traits, Satisfaction, and Loyalty Among Visitors Attending Food Events and Festivals. *International Journal of Hospitality Management*, 29(2), 216-226.
- Kozak, N. (2010). *Turizm Pazarlaması*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Lee, J. S. ve Back, K. J. (2008). Attendee-Based Brand Equity. *Tourism Management*, 29(2), 331-344.
- Lee, J. S., Lee, C. K. ve Choi, Y. (2011). Examining the Role of Emotional and Functional Values in Festival Evaluation. *Journal of Travel Research*, 50(6), 685-696.
- Long, P. T. ve Perdue, R. R. (1990). The Economic Impact of Rural Festivals and Special Events: Assessing the Spatial Distribution of Expenditures. *Journal of Travel Research*, 28(4), 10-14.
- Ma, L. ve Lew, A. A. (2012). Historical and Geographical Context in Festival Tourism Development. *Journal of Heritage Tourism*, 7(1), 13-31.
- O'Sullivan, D. ve Jackson, M. J. (2002). Festival Tourism: A Contributor to Sustainable Local Economic Development. *Journal of Sustainable Tourism*, 10(4), 325-342.
- Özdemir, G. (2014). *Destinasyon Yönetimi ve Pazarlaması*. Detay Yayıncılık, Ankara:
- Özdemir, N. (2005). *Türk Eğlence Kültürü*, Akçağ, Ankara.
- Özer, E. Z. ve Çavuşoğlu, F. (2014). Rekreeyonel Bir Faaliyet Olarak Yerel Etkinliklerin Kırsal Turizme Etkisi. *International Journal of Science Culture and Sport*, (2), 191-202.
- Pasanen, K., Taskinen, H., ve Mikkonen, J. (2009). Impacts of Cultural Events in Eastern Finland– Development of a Finnish Event Evaluation Tool. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 9(2-3), 112-129.
- Picard, D. ve Robinson, M. (Eds.). (2006). *Festivals, Tourism And Social Change: Remaking Worlds*. İngiltere: Channel View Publications.
- Pira, A. (2004). *Etkinlik Yönetimi*, Ankara: Mediacat Yayınları.
- Poloma, M. M. (2007). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, (Erbaş H., Çev.), Eos Yayınevi, Ankara.
- Quinn, B. (2009). Festivals, Events and Tourism. *The SAGE Handbook of Tourism Studies*, 4 (27).
- Rao, V. (2001). Celebrations as Social Investments: Festival Expenditures, Unit Price Variation and Social Status in Rural India. *Journal of Development Studies*, 38(1), 71-97.

- Reid, S. (2007). Identifying Social Consequences of Rural Events. *Event Management*, 11(1-2), 89-98.
- Sert, A. N. (2017). Festivallerin Yerel Halk Üzerindeki Sosyal Etkileri: Beypazarı Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (38), 187-199.
- Sharpley, R. ve Stone, P. R. (2014). Meanings, Authorized Transgression and Social Capital. *The Routledge Handbook of Events*, 347.
- Shone, A. ve Parry, B. (2004). *Successful Event Management: A Practical Handbook*. Cengage Learning EMEA.
- Silvers, J. R. (2012). *Professional Event Coordination* (Vol. 62). John Wiley & Sons, ABD.
- Small, K. (2007). Social Dimensions of Community Festivals: An Application of Factor Analysis in the Development of the Social Impact Perception (SIP) Scale. *Event Management*, 11(1-2), 45-55.
- Stoeltje, Beverly J., (2005). Festival, Çev. Petek Ersoy, *Milli Folklor*, 160 -164, 67.
- Şengül, S. ve Genç, K. (2016). Festival Turizmi Kapsamında Yöresel Mutfak Kültürünün Destekleyici Ürün Olarak Kullanılması: Mudurnu İpekyolu Kültür Sanat ve Turizm Festivali Örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (23), 79-89.
- Şirin, B. Y. (2018). *Kentsel Etkinlikler Kapsamında Festivaller ve Kentsel Mekana Etkileri: İki Mekan İki Festival*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Türkmen, N. (2017). *Türkiye’de Festivaller ve Şenlikler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Halk Edebiyatı Bilim Dalı, Sivas
- Wallstam, M., Ioannides, D. ve Pettersson, R. (2018). Evaluating the Social Impacts of Events: In Search of Unified Indicators for Effective Policymaking. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 1-20.
- Weaver, G. D. ve Robinson, R. (1989). *Special Events: Guidelines For Planning And Development*. University Extension, Department of Parks, Recreation and Tourism, University of Missouri.
- Wood, E. H. (2009). An Impact Evaluation Framework: Local Government Community Festivals. *Event Management*, 12(3-4), 171-185.
- Yang, J., Gu, Y. ve Cen, J. (2011). “Festival Tourists’ Emotion, Perceived Value, And Behavioral Intentions: A Test Of The Moderating Effect Of Festivalscape”, *Journal of Convention & Event Tourism*, 12(1), 25-44.

- Yayla, Ş. (2017). *Yöresel Yemek Festivaline Katılım Motivasyonu ile Festivallerin Destinasyon İmajına ve Davranışsal Niyetlere Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ESOGÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Yıldırım Saçılık, M. ve Çevik, S. (2017). Etkinlik Turizminin Sağladığı Faydalar Açısından Erdek Zamanı Festivali Katılımcılarının Memnuniyet Düzeylerinin Belirlenmesi. *Route Educational and Social Science Journal*, 4(7), 240-257.
- Yılmaz, A. G. E. ve Esen, A. G. F. Ö. (2017). Muğla'da Şenlik Var: Geleneksel Yörük Türkmen Şenliği Örneği Öz. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (47).
- Yolal, M., Çetinel, F. ve Uysal, M. (2009). An Examination of Festival Motivation And Perceived Benefits Relationship: Eskişehir International Festival. *In Journal of Convention & Event Tourism* (Vol. 10, No. 4, Pp. 276-291). Taylor ve Francis Group.
- Yüksek, G. (2014). *Turizm Destinasyonları*. Ankara: Detay Yayıncılık.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı	Yasemin AKKUŞ
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Ankara 50.Yıl Lisesi
Lisans Diploması	Anadolu Üniversitesi Konaklama İşletmeciliği Bölümü
Yabancı Dil	İngilizce (Orta)
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	Hacettepe Üniversitesi Personel Daire Başkanlığı / Akademik Tayin Müdürlüğü 09.2005 – 07.2010 Akdeniz Üniversitesi Serik Gülsün-Süleyman Süral MYO / Yazı İşleri 07.2010-09.2018 Akdeniz Üniversitesi Manavgat Turizm Fakültesi / İdari-Mali İşler: 09.2018-04.2020 Akdeniz Üniversitesi Serik İşletme Fakültesi / Fakülte Sekreter V. 04.2020-12.2020 Akdeniz Üniversitesi Manavgat Sosyal ve Beşeri Bilimler Fak. / Fakülte Sekreter V. 12.2020-...
E-Posta	yasemind@akdeniz.edu.tr / yaseminakkus06@hotmail.com